

Scan

**การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอนงานอาชีพของครูผู้สอน
ในระดับช่วงชั้นที่ 3-4 เขตพื้นที่การศึกษาศูรินทร์ เขต 3**

นายจรัส เสียงเพราะ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาเทคโนโลยี และสื่อสารการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2551

**The Utilization of Local Wisdom by Teachers in Career Instruction for
Third-Fourth Level Students in Surin Educational Service Area 3**

Mr. Jumrus Seingpros

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the requirements for
the Degree of Master of Education in Educational Technology and Communications

School of Educational Studies

Sukhothai Thammathirat Open University

2008

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ
ของครูผู้สอนในระดับช่วงชั้นที่ 3-4 เขตพื้นที่การศึกษาศรีนครินทร์
เขต 3

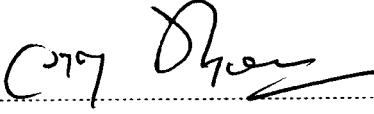
ชื่อและนามสกุล นายจำรัส เสียงเพราะ

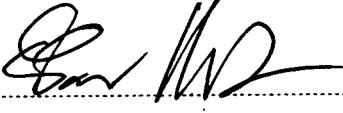
แขนงวิชา เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา

สาขาวิชา ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.วาสนา ทวีกุลทรัพย์

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ ได้ให้ความเห็นชอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ
ฉบับนี้แล้ว

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วาสนา ทวีกุลทรัพย์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.นิคม ทาแดง)

คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ อนุมัติให้การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.วิทักดิ์ จินดานุรักษ์)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

วันที่ 24 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2552

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ของครูผู้สอนในระดับ
ช่วงชั้นที่ 3-4 เขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3

ผู้ศึกษา นายจรัส เสียงเพราะ **ปริญญา** ศีษาศาสตรมหาบัณฑิต **แขนงวิชา** เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.วาสนา ทวีกุลทรัพย์ **ปีการศึกษา** 2551

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ของ
ครูผู้สอนในระดับช่วงชั้นที่ 3-4 เขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3

กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนการงานอาชีพ ในระดับช่วงชั้นที่ 3-4 เขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3
จำนวน 315 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความ
คิดเห็น การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการส่งและเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง และการวิเคราะห์ข้อมูลโดย
ใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า (1) ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ครูนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอยู่ใน
ระดับปานกลาง คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้าน โภชนาการและอาหารพื้นเมือง โดยนำเนื้อหาด้านผลิตภัณฑ์
อาหารท้องถิ่นมาใช้มาก (2) รูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ครูใช้ระดับมาก คือ การพานักเรียนไปศึกษาหา
ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น โดยให้นักเรียนบันทึกการเผชิญกิจกรรมภูมิปัญญา
ท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ (3) ครูผู้สอนใช้วิธีการสำรวจ และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญา
ท้องถิ่นในการเรียนการสอน เพื่อวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับปานกลาง ในขั้นการเตรียมการใช้
ภูมิปัญญาท้องถิ่นของครู มีการผลิตสื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพในระดับปานกลาง
โดยสื่อที่ใช้ควบคู่กับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก คือ สื่อของจริง ครูผู้สอนใช้
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในขั้นประกอบกิจกรรมการเรียนในระดับปานกลาง ส่วนการประเมินการใช้ภูมิปัญญา
ท้องถิ่นในระดับปานกลาง ครูควรประเมินการเข้าร่วมกิจกรรม การทดสอบ และการตอบแบบสอบถาม (4)
บทบาทของครูผู้สอนและนักเรียนในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก คือ ครู
และนักเรียนมีบทบาทการติดต่อประสานงานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น (5) ประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ภูมิ
ปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนในระดับมาก คือ ครูสามารถใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของนักเรียน ส่วน
นักเรียนได้รับประโยชน์จากการเรียนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ มีคุณลักษณะใฝ่เรียนรู้ และ (6) ปัญหาและ
อุปสรรคในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับมากที่สุด คือ โรงเรียนขาดงบประมาณในการสนับสนุนการใช้
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ

คำสำคัญ : ภูมิปัญญาท้องถิ่น การงานอาชีพ ครูผู้สอน

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้ ดำเนินการสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีด้วยความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร.วาสนา ทวีกุลทรัพย์ อาจารย์ที่ปรึกษา การศึกษาและค้นคว้าอิสระ ผู้ซึ่งให้คำปรึกษาแนะนำช่วยเหลือและตรวจแก้ไขมาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน อันได้แก่ รองศาสตราจารย์สุมนทิพย์ บุญสมบัติ รองศาสตราจารย์สาธิต วิมลคุณารักษ์ และอาจารย์วาณี บุญยะไวโรจน์ ที่กรุณาตรวจสอบ ให้คำแนะนำแก้ไข ในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขอขอบคุณคณะกรรมการงานอาชีพ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สุรินทร์ เขต 3 ที่ให้ความอนุเคราะห์หัดอบแบบสอบถามความคิดเห็น จนทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูลมีความสมบูรณ์ และงานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วง

หากคุณประโยชน์ที่เกิดจากรายงานการวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นพุทธบูชาแด่คุณบุพการี บิดา มารดา ครูอาจารย์ ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทองค์ความรู้ให้ จนสามารถดำเนินการวิจัยจนเสร็จสมบูรณ์

จรัส เสียงเพราะ

พฤษภาคม 2552

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญตาราง	ข
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ขอบเขตการวิจัย	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	8
ความหมายภูมิปัญญาท้องถิ่น	8
ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น	11
ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น	14
วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น	16
แนวทางการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน	18
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	20
การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนงานอาชีพ	21
คุณลักษณะของนักเรียนที่ได้จากการเรียนจากภูมิปัญญาท้องถิ่น	22
ปัญหาและอุปสรรคในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	23
ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์	25
หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ	27
เขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3	32
ครูระดับมัธยมศึกษา	36
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	40
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	44
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	44
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	44

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การเก็บรวบรวมข้อมูล	47
การวิเคราะห์ข้อมูล	47
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	50
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปที่เกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม	50
ผลการวิเคราะห์การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ	51
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	55
สรุปการวิจัย	55
อภิปรายผล	58
ข้อเสนอแนะ	62
บรรณานุกรม	65
ภาคผนวก	70
ก ราชานามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย	72
ข แบบสอบถามประกอบการวิจัย	74
ค ตารางวิเคราะห์ข้อมูล	83
ประวัติผู้ศึกษา	93

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1	ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม 84
ตารางที่ 4.2	ประเภทการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการเรียนการสอน งานอาชีพ 85
ตารางที่ 4.3	เนื้อหาที่นำมาใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ 86
ตารางที่ 4.4	รูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ 86
ตารางที่ 4.5	ขั้นการวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน งานอาชีพ 87
ตารางที่ 4.6	ขั้นการเตรียมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ 87
ตารางที่ 4.7	ขั้นดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ โดยการเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมจัดการเรียนการสอน 88
ตารางที่ 4.8	ขั้นตอนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ โดยการพานักเรียนไปศึกษาหาความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือ แหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น 88
ตารางที่ 4.9	ขั้นการประเมินผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน งานอาชีพ 88
ตารางที่ 4.10	สื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนงานอาชีพ โดยใช้ภูมิปัญญา ท้องถิ่น 89
ตารางที่ 4.11	บทบาทของครูที่มีต่อการ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน งานอาชีพ 89
ตารางที่ 4.12	บทบาทของนักเรียนในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน งานอาชีพ 90
ตารางที่ 4.13	คุณลักษณะของนักเรียนได้รับจากการ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการ เรียนการสอนงานอาชีพ 90
ตารางที่ 4.14	ประโยชน์ที่ได้รับจากการ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน งานอาชีพ 91

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.15 ปัญหาและอุปสรรคในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน งานอาชีพ	92

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
รูปที่ 1	รูปแบบการจัดการเรียนรู้..... 31

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

1.1 สภาพที่พึงประสงค์

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2545 มาตรา 7 ระบุว่า "ในกระบวนการเรียนรู้ต้อง...ส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย" มาตรา 24 กำหนดไว้ว่า "การจัดการเรียนการสอน ให้จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนเป็นคนดี สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนเป็นคนที่มีความรู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน และจัดการเรียนรู้ได้ทุกเวลาและทุกสถานที่" ประกอบกับระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการการบริหารหลักสูตร และงานวิชาการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ข้อ 6 (1) ระบุว่า "กำหนดสาระรายละเอียดของหลักสูตรระดับสถานศึกษา และแนวการจัดสัดส่วนสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สภาพเศรษฐกิจ สังคม ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของท้องถิ่น"

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการดังกล่าว สถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงต้องตระหนักถึงความสำคัญนี้ รวมทั้งต้องดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผู้สอนสามารถนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง ซึ่งเป็นแนวทางให้การดำเนินการจัดการเรียนการสอนงานอาชีพต้องดำเนินการให้เป็นไปกรอบที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาที่กล่าวข้างต้น และได้กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 "ให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต สามารถนำความรู้เกี่ยวกับการดำรงชีวิต การอาชีพ ใช้ประโยชน์ในการทำงาน อย่างมีความคิดสร้างสรรค์ เห็นแนวทางในการประกอบอาชีพ รักการทำงาน และมีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน และมีความสุข" (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551:204)

ประกอบกับการเรียนการสอนงานอาชีพ มีความต้องการให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ คือ (1) เป็นบุคคลที่เข้าใจกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ใช้กระบวนการกลุ่มในการทำงาน มีทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะกระบวนการแก้ปัญหาและทักษะการจัดการ มีลักษณะนิสัยการ

ทำงาน ที่เสียสละ มีคุณธรรม ตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและถูกต้อง และมีจิตสำนึกในการใช้พลังงาน ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมอย่างประหยัดและคุ้มค่า (2) เข้าใจแนวทางการเลือกอาชีพ การมีเจตคติที่ดีและเห็นความสำคัญของการประกอบอาชีพ วิธีการหางานทำ คุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับการมีงานทำ วิเคราะห์แนวทางเข้าสู่อาชีพ มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพ และ ประสพการณ์ต่ออาชีพที่สนใจ และประเมินทางเลือกในการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับความรู้ ความถนัด และความสนใจ (3) เข้าใจวิธีการทำงานเพื่อการดำรงชีวิต สร้างผลงานอย่างมีความคิด สร้างสรรค์ มีทักษะการทำงานร่วมกัน ทักษะการจัดการ ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา และทักษะ การแสวงหาความรู้ ทำงาน อย่างมีคุณธรรม และมีจิตสำนึกในการใช้พลังงานและทรัพยากรอย่าง คุ้มค่าและยั่งยืน และ (4) เข้าใจแนวทางการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมกับอาชีพ มีประสพการณ์ ในอาชีพที่ถนัดและสนใจ และมีคุณลักษณะที่ดีต่ออาชีพ (หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551:180-183)

การเรียนรู้ในท้องถิ่นที่เป็นสถานที่ หรือบุคคล ให้ผู้เรียนได้รับความรู้ หรือ ประสพการณ์ตรงได้ตลอดเวลา ดังนั้น การเรียนการสอนงานอาชีพโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พึง ประสงค์ ครูผู้สอนมีแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการเรียนการสอน ดังนี้ (1) ควร เป็นองค์ความรู้ และประสพการณ์ที่มีส่วนของคุณธรรมจริยธรรมสอดแทรกอยู่ด้วย และเป็นสิ่งที่ สร้างสรรค์ประโยชน์สุขให้แก่นักเรียนและสังคมอย่างสอดคล้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมใน ท้องถิ่น (2) กระบวนการเรียนการสอนงานอาชีพ เป็นการผสมผสานระหว่างความรู้สากลกับความรู้ ท้องถิ่น เน้นการศึกษา วิเคราะห์ ทำความเข้าใจวิถีคิดและแนวคิดของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ผู้เรียนได้ คิดอย่างเป็นอิสระ คิดหลายด้านหลายมุม และสรุปเป็นความรู้และสพการณ์ที่จะใช้ในการดำรงชีวิต (3) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนงานอาชีพอาจให้ครูเป็นผู้ดำเนินกิจกรรม โดยนำความรู้ และ ประสพการณ์ของปราชญ์ท้องถิ่นมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรืออาจให้ปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนแทนครูผู้สอนและทำหน้าที่ประเมินผลด้วย ส่วนสถานที่เรียนอาจ เป็นโรงเรียนหรือให้นักเรียนไปเรียนที่บ้านปราชญ์ท้องถิ่น และ (4) ครูผู้สอนควรเห็นความสำคัญ ในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และตระหนักในตนเองว่า ไม่ใช่ผู้ที่จะรู้อะไรหมดทุกอย่าง แต่เป็นผู้ ที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ และเอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ และควรนำผู้รู้ในท้องถิ่นหรือปราชญ์ ท้องถิ่นมาร่วมพัฒนาหลักสูตร และวางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับครูผู้สอน

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี.2541:81)

1.2 สภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

สภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันที่จะกล่าวถึงครอบคลุมภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ และสภาพการเรียนการสอนงานอาชีพโดยภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่บริการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ประกอบด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น 3 ประเภท คือ งานบ้าน งานประดิษฐ์ และงานเกษตร

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสุรินทร์ที่เกี่ยวกับงานบ้าน ได้แก่ (1) อาหารท้องถิ่น เช่น ซันลอร์คราว (แกงเผือก) ซันลอร์เจ็ก(แกงกล้วย) ละแวกะคาม โป๊ะตรีอบ (ตำมะเขือ) โป๊ะโดง โป๊ะโป๊ง โป๊ะอังกैंบ โป๊ะมะหอม โป๊ะอังก์ร็อง โป๊ะชวาย ชุบหมากมี แกงบอน แกงไข่ม้า ลาบเทา ฯลฯ (2) ขนมท้องถิ่น เช่น นมโซ้ก นมเนียงเล็ก นมเนียงล นมปลารันเจ็ก นมกันเตร็อม นมกันตางราง นมโกรว นมโกร็อง อันซอมเสติกโดง (ข้าวต้มใบมะพร้าว) อันซอมอบ(ข้าวต้มมัด) อันซอมกะบ็อง (ข้าวต้มค่าง) อำมาะ (ข้าวเม่า) อันซอมเด็ญ ขนมห้าวปาด นมตันเล็ยะตีก ฯลฯ และ (3) การถนอมอาหารตามภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การคองผักและผลไม้ (ผักเสี้ยน ผักกุ่ม ผักกาดเขียวปลี พุทรา ฯลฯ) การกวน (กล้วยกวน มะม่วงกวน ฯลฯ) การย่างรมควันและตากแห้ง (กล้วยตาก ปลายากแห้ง เนื้อแดดเดียว) การหมัก (ปล้ำส้ม ปลาร้า กุ้งจ่อม ปลาจ่อม)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์เกี่ยวกับงานประดิษฐ์ ได้แก่ (1) การทำของเล่น เช่น การสานตะกร้อ การสานนก การสานค้กแตงจากใบมะพร้าว จากใบตาล ฯลฯ (2)การประดิษฐ์ของใช้ต่าง ๆ โดยใช้วัสดุท้องถิ่น เช่น ตะกร้ากระเช้าของขวัญ ฯลฯ การประดิษฐ์ของใช้และของตกแต่งจากวัสดุท้องถิ่น เช่น ผลิตภัณฑ์จาก กก หวาย ไม้ไผ่ ผักตบชวา กาบกล้วย กาบหมาก รกมะพร้าว รังไหม เศษผ้าไหม ปะเก้อม เมล็ดพืช พันธุ์ไม้ในท้องถิ่น (3)การประดิษฐ์ของใช้ที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น ได้แก่ การประดิษฐ์กระทงลอย บายศรีแบบเขมร ลาว กูย ฯลฯ และ (4)บรรจุภัณฑ์จากวัสดุท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์เกี่ยวกับงานเกษตร ได้แก่ (1)กระบวนการเกษตรอินทรีย์ เช่น น้ำส้มควันไม้ น้ำหมักชีวภาพ ปุ๋ยอินทรีย์ สารปราบศัตรูพืชจากธรรมชาติ ฯลฯ (2)การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ โดยใช้กระบวนการเกษตรอินทรีย์ (เกษตรธรรมชาติไม่ใช้สารเคมี) เช่น การปลูกข้าวหอมมะลิ การปลูกไม้ดอก หรือ ไม้ประดับ การปลูกผักสวนครัว และ(3)การทำสิ่งของเครื่องใช้ตามกระบวนการเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่น (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3. 2552 : 15-16)

สภาพการเรียนการสอนงานอาชีพ ระดับช่วงชั้นที่ 3-4 ปัจจุบันครอบคลุม เนื้อหาสาระที่สอนเกี่ยวกับด้านเกษตรกรรม ด้านหัตถกรรม และด้าน โภชนาการ สามารถนำมาใช้กับภูมิ

ปัญหาท้องถิ่นเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ได้แก่ (1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรม มีเนื้อหาเกี่ยวกับการทำนา ทำสวน และการเลี้ยงสัตว์ (2) ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม มีเนื้อหาเกี่ยวกับ งานจักสานไม้ไผ่ ได้แก่ การสานตะกร้า การสานครุไม้ไผ่ การสานตะแกรงเก็บอาหาร งานจักสานจากกก ผักตบชวา ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว งานไม้ในท้องถิ่น งานปั้น และงานทอผ้าไหม และ (3) ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านโภชนาการ เช่น การทำอาหารท้องถิ่น

สภาพปัจจุบันในการเรียนการสอนงานอาชีพ พบว่า ครูมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้บ้าง ส่วนใหญ่ครูผู้สอนจะศึกษาเอกสาร ตำรา และภูมิปัญญาท้องถิ่น แล้วนำเนื้อหาสาระภูมิปัญญาท้องถิ่นมาถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียน สื่อที่ใช้ในการสอน คือ ตัวครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียน และหนังสือแบบเรียนของกระทรวงศึกษาธิการหรือเอกสารประกอบการเรียนที่ครูจัดทำขึ้น วิธีการสอน ครูผู้สอนใช้การบรรยายประกอบการฝึกปฏิบัติ และแบ่งกลุ่มให้นักเรียนไปฝึกปฏิบัติ หรือศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง และการประเมินผลการเรียน ครูใช้การประเมินจากชิ้นงานที่ให้นักเรียนทำ และจากการทำแบบทดสอบ

1.3 สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น

จากสภาพที่พึงประสงค์ และสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เมื่อเปรียบเทียบกับปัญหาที่พบ คือ (1) ปัญหาความหลากหลายของเนื้อหาสาระของภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับงานอาชีพ และเป็นเรื่องเฉพาะด้าน ซึ่งเป็นสาเหตุให้ครูผู้สอนงานอาชีพไม่สามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนในเนื้อหาสาระท้องถิ่น ได้ดีครบทุกเรื่อง และมีความสมบูรณ์ถูกต้องครบทุกเรื่อง (2) ปัญหาไม่มีข้อมูลว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นที่มีอยู่สามารถช่วยการจัดการเรียนการสอน อันจะส่งผลให้นักเรียนได้รับความรู้ประสบการณ์ตรง ได้ฝึกทักษะกระบวนการทำงานจริง มีเจตคติที่ดีต่อท้องถิ่น เห็นคุณค่าของแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าเกี่ยวกับงานอาชีพ และ (3) ปัญหาไม่มีหลักฐานการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ที่สามารถบอกได้ว่าสามารถสร้างคุณลักษณะของนักเรียนให้ใฝ่เรียนรู้ได้

1.4 ความพยายามในการแก้ปัญหา

ความพยายามในการแก้ปัญหาการเรียนการสอนงานอาชีพโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ยังไม่มีหน่วยงานใดเข้ามาแก้ปัญหา แต่มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนของ กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2539) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางการนำ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา และมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ ได้สนับสนุนให้ครูผู้สอนนำความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านในท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน ปรียพร ศรีงาม (2544) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพ ปัญหา และความต้องการการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านคติ ความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น และด้านแนวคิด หลักปฏิบัติ และเทคโนโลยีชาวบ้านในการเรียนการสอน ริศร พงษ์สุวรรณ (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดร้อยเอ็ด ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า แผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดร้อยเอ็ด มาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่สร้างขึ้นมามีประสิทธิภาพ เท่ากับ $80.23/80.36$ และมีคะแนนจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ทั้งนี้พบว่ายังไม่มีผู้วิจัยที่ดำเนินการวิจัยเฉพาะ เจาะลึกเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ของครูในระดับช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4

1.5 แนวทางในการแก้ปัญหา

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเกี่ยวกับ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ของครูในระดับช่วงชั้นที่ 3-4 เขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 และ ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยจัดทำแบบสอบถามความคิดเห็นครูที่สอนงานอาชีพในช่วงชั้นที่ 3-4 เขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ขึ้น เป็นแนวทางหนึ่งให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ และนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการแก้ปัญหา กระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น อันเป็นการส่งเสริมการปฏิรูปการศึกษาอีกทางหนึ่งต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ของครูระดับมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3

2.2 วัตถุประสงค์เฉพาะ

- 1) เพื่อศึกษาประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ครูระดับมัธยมศึกษานำมาใช้ในการเรียนการสอนงานอาชีพ
- 2) เพื่อศึกษาเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ครูระดับมัธยมศึกษานำมาใช้ในการเรียนการสอนงานอาชีพ
- 3) เพื่อศึกษารูปแบบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ครูระดับมัธยมศึกษานำมาใช้ในการเรียนการสอนงานอาชีพ
- 4) เพื่อศึกษาบทบาทของครูและนักเรียน ที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ
- 5) เพื่อศึกษาประโยชน์ที่ครูและนักเรียนได้รับจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ
- 6) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูที่สอนสาระการงานอาชีพในระดับมัธยมศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาศุรินทร์ เขต 3 ทั้งหมด 99 โรงเรียน จำนวน 515 คน

3.2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูที่สอนสาระการงานอาชีพในระดับมัธยมศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาศุรินทร์ เขต 3 ทั้งหมด 99 โรงเรียน ได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจงตามขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ชัดตามตารางยามานะ (Yamana) ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 จำแนกสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 99 โรงเรียน จำนวน 315 คน คิดเป็นร้อยละ 61.16 ของกลุ่มตัวอย่าง

3.3 ขอบข่ายเนื้อหาสาระในการวิจัย ครอบคลุมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพของครูในระดับมัธยมศึกษา เกี่ยวกับประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการเรียนการสอน รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเตรียมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น บทบาท

ของครูผู้สอน บทบาทของนักเรียน คุณลักษณะที่นักเรียน ประโยชน์ที่ครูและนักเรียนได้รับจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประโยชน์ที่นักเรียนได้รับจากการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น และปัญหาและอุปสรรคการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามความคิดเห็น

3.5 ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย ระหว่างเดือนธันวาคม 2551 - เมษายน 2552

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การที่ครูผู้สอนจัดการเรียนการสอนงานอาชีพ โดยใช้ผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ในท้องถิ่นเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 มาถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนแทนครูผู้สอน ครอบคลุมเนื้อหาในด้านเกษตรกรรม หัตถกรรม และโภชนาการ

การงานอาชีพ หมายถึง กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีเนื้อหามุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการทำงาน เห็นแนวทางในการประกอบอาชีพ โดยมีเนื้อหาครอบคลุมการดำรงชีวิตและครอบครัว ทักษะที่จำเป็น และเจตคติที่ดีต่ออาชีพ

ครูผู้สอน หมายถึง ครูที่ทำหน้าที่สอนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในเนื้อหาการงานอาชีพ และเคยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 ได้ทราบข้อมูลการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ของครูในระดับมัธยมศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3

5.2 เป็นแนวทางสำหรับครูมัธยมศึกษาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนงานอาชีพ

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ของครูในระดับช่วงชั้นที่ 3-4 เขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวม เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ครอบคลุมหัวข้อสำคัญ ดังนี้ (1) ภูมิปัญญาท้องถิ่น (2) ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดสุรินทร์ (3) การเรียนการสอนงานอาชีพ (4) เขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 (5) ครูระดับมัธยมศึกษา และ(6) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในประเด็นเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาที่สำคัญเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ครอบคลุม ความหมายและ ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวทางการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนงานอาชีพ คุณลักษณะของนักเรียนที่ได้จากการเรียนจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และปัญหาและอุปสรรคในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

“ภูมิปัญญาท้องถิ่น” (Local Wisdom) หรือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular wisdom) หรือภูมิปัญญาไทย (Thai Wisdom) มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

จากการพิจารณาในเบื้องต้นคำว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” มาจากคำว่า “ภูมิปัญญา” รวมกับคำว่า “ท้องถิ่น” ความหมายตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2552 ได้ให้ความหมาย “ภูมิปัญญา” ไว้ คือ พื้นความรู้ความสามารถ และคำว่า “ท้องถิ่น” หมายถึง ท้องที่ใดท้องที่หนึ่งโดยเฉพาะ ดังนั้นเมื่อนำความหมายมารวมกันตามรูปศัพท์ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” จึงหมายถึง พื้นความรู้ความสามารถของท้องที่ใดท้องที่หนึ่งโดยเฉพาะ

ลักษณะ รอดสน (2540:12) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดกันมาจากบรรพบุรุษ เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นสุขในแต่ละสภาพแวดล้อม โดยการผสมผสานความรู้ความคิดเข้าด้วยกัน ในการแก้ปัญหาต่างๆ ล้วนเป็นสิ่งที่มีความค่าโดยผ่านกระบวนการพัฒนาให้สอดคล้องกับกาลสมัย

ศิริพงษ์ นวลแก้ว (2540:41) ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง มวลความรู้ประสบการณ์ของชาวบ้านที่ได้รับการสั่งสมสืบทอดกันมาตามวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมและนำองค์ความรู้นั้นมาแก้ปัญหาหรือปรับปรุงประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับกาลสมัย เพื่อดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุข

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2541:14) ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง องค์ความรู้ความสามารถของชาวบ้านที่สั่งสม สืบทอดกันมาเป็นศักราชหรือความสามารถที่จะใช้แก้ปัญหา ปรับตัว เรียนรู้ และมีการสืบทอดไปสู่คนรุ่นใหม่หรือคือแก่นของชุมชน ที่จรโลงชุมชนให้อยู่รอดจนถึงปัจจุบัน

อึ้งยง เทาประเสริฐ (2542: 14) ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อโลก และสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนการดังกล่าว จะมีรากฐานจากคำสอนทางศาสนา คติ จารีตประเพณีที่ได้รับการถ่ายทอด สั่งสอนและปฏิบัติสืบเนื่องกันมา ปรับปรนเข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงในแต่ละสมัย ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อความสงบสุขของคนทั้งในส่วนที่เป็นชุมชนและปัจเจกบุคคล

อบเชย แก้วสุข (2543:3) ได้ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความสามารถในการใช้พื้นฐานความรู้สร้างสรรค์งานเพื่อพัฒนาและดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น

อุไรวรรณ บุญอรพิภิญโญ (2544: 5) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ของท้องถิ่น หรือทุกสิ่งทุกอย่างที่ท้องถิ่นคิดขึ้นจากสติปัญญาและความสามารถของท้องถิ่นเอง เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาหรือดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับกาลสมัย โดยมีกระบวนการสั่งสม สืบทอด และกรั่นกรองอันยาวนาน

รุ่ง แก้วแดง (2545: 4-5) กล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นและอยู่เฉพาะท้องถิ่นเช่นอาจเป็นปัญญาที่เกิดขึ้นที่ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ แต่เมื่อไรที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปปฏิบัติกันก็กลายเป็น ภูมิปัญญาไทยคือกระจายครบทั้งสี่ภาค

อารี พุกักดี (2545 :6) ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนในท้องถิ่น โดยผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิดวิเคราะห์ จนเกิดปัญญาและหลอมรวมมาเป็นองค์ความรู้เฉพาะหลายๆ เรื่อง ที่เกิดขึ้นจากสติปัญญา และความสามารถของชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อใช้ในการแก้ปัญหา หรือการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545: 197) ได้ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง บุคคลที่ศึกษาความรู้จากประสบการณ์ของการทำงานตลอดระยะเวลา สามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเอง ลองผิดลองถูก เรียนแบบจากความสำเร็จและความล้มเหลวของตนเอง จนบุคคลเหล่านั้นพัฒนาขึ้นในสังคม

จริยาพร ชัยงาม (2545 : 16) ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ ความคิด ประสบการณ์ของบุคคลในท้องถิ่นได้มีการสะสม สร้างสรรค์ สืบสาน จากรุ่นสู่รุ่น ในรูปแบบต่างๆ กัน อันมีจุดหมาย เพื่อแก้ปัญหา พัฒนาวิถีชีวิตให้ผสมกลมกลืนกับยุคสมัย

พรชัย ภาพันธ์ (2545 : 10) ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง บุคคลที่มีความรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัว และการดำรงชีพจนเกิดความชัดเจนเป็นที่ยอมรับของบุคคลในท้องถิ่น หรือองค์ความรู้ที่ชาวบ้านใช้ในการดำรงชีวิต โดยได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ เกิดการสั่งสมกลั่นกรอง และพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย

ภัทรวดี อุดมมณฑล (2546: 6) ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ของชาวบ้านหรือสิ่งที่ชาวบ้านคิดขึ้นจากสติปัญญาและความสามารถของชาวบ้านเอง เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาหรือดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับกาลสมัย โดยมีกระบวนการสั่งสม สืบทอด และกลั่นกรองมา ยาวนาน

นพรัตน์ ทองแสง (2547 : 9) ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นสิ่งเดียวกัน หมายถึง บุคคลหรือองค์ความรู้ ซึ่งแสดงโดยพฤติกรรมหรือความคิดของผู้คนในท้องถิ่นหรือชุมชนนั้นๆ ซึ่งภูมิปัญญานี้จะเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและแสดงถึงความเฉลียวฉลาดของคนในท้องถิ่น สั่งสมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน และก่อให้เกิดผลดีในการดำรงชีวิต ทำให้ชีวิตเกิดความสงบสุข สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย และคนทั่วไป ยอมรับนับถือว่าเป็นสิ่งที่มีความประโชชน์ ต่อชุมชนและท้องถิ่นของตนเอง

อำพา ประทุมชัย (2548: 9-10) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น ไว้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง มวลประสบการณ์และมวลความรู้ของท้องถิ่นที่ใช้ในการดำรงชีวิตให้เป็นสุข โดยการประสมประสานความรู้ ความคิดเข้าด้วยกันในการใช้แก้ปัญหาต่างๆ และได้รับการสั่งสม สืบทอดกันมาตามวิถีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม และนำองค์ความรู้นั้นมาแก้ปัญหา หรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับกาลสมัยเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุข

จากแนวคิดดังกล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง โดยเฉพาะ ที่เกิดจากการสั่งสม ประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรรเรียนรู้ปรุงแต่ง และถ่ายทอดสืบต่อกันมาเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา และพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และเหมาะสมกับยุคสมัย

1.2 ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อการเรียนการสอนงานอาชีพ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการส่งผลให้เกิดการพัฒนาในท้องถิ่น อันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาประเทศชาติโดยรวม เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดจากการสืบสาน สืบทอดประสบการณ์จากรุ่นสู่รุ่น เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สั่งสมเป็นเวลานาน ถ้าถูกทำลาย หรือละเลย จะสูญหายไปอย่างไร้คุณค่า มีหน่วยงาน นักวิชาการ และนักการศึกษา หลายท่านได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ คือ

ประเวศ วะสี (2532) ได้สรุปลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ไว้ 4 ลักษณะ ดังนี้

- (1) มีวัฒนธรรมเป็นฐาน (2) มีการบูรณาการสูงทั้งในเรื่องของกายใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
- (3) มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง และ (4) เน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่า วัตถุธรรม

สุรเชษฐ์ เวชพิทักษ์ (2533:883-89) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ในลักษณะเดียวกันสรุปได้ความว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นความจริงของงามของชุมชน การพัฒนาเป็นการทำให้ดีขึ้นเจริญงอกงามขึ้น ดังนั้น การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมกับการพัฒนาจึงต้องใช้ภูมิปัญญาค้นหาสิ่งที่มีอยู่แล้วฟื้นฟู ประยุกต์ และเสริมสร้างสิ่งใหม่บนรากฐานเท่าที่ค้นพบนั้น

อนุก นาคะบุตร (2536:82-83) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ประกอบมีลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

1. มีความรู้ และภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่เอื้ออำนวยชี้นำ และเป็นทางเลือกที่เหมาะสมต่อสถานะท้องถิ่น และเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกที่เข้ามา
2. ความรู้ภูมิปัญญา และระบบคุณค่าต่างๆ ได้รับการประยุกต์ และสืบสานอย่างต่อเนื่อง โดยสมาชิกของชุมชนด้วยกระบวนการเรียนรู้หลายรูปแบบลักษณะผ่านทางประเพณี พิธีกรรม ตัวบุคคล การปฏิบัติซ้ำมีการเลือกสรร และผสมผสานกับความรู้ที่เข้ามาจากภายนอก
3. ผู้นำภูมิปัญญาท้องถิ่น นักเทคนิคพื้นบ้าน เครือข่ายของกลุ่มบุคคลและองค์กรชุมชน รูปแบบต่างๆ ค สถาบันสำคัญของกระบวนการปฏิบัติ ปฏิบัติ ปฏิเวช ซึ่งมีบทบาทในการพัฒนาการพิทักษ์ปกป้องชุมชน และขยายร่วมในการพัฒนาชุมชน

กล้า สมตระกูล (2536:67) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่า ในอดีตและปัจจุบันการถ่ายทอดความรู้ในระบบโรงเรียนยังจัดการเรียนการสอนโดยครูในภาคปฏิบัติไม่มากนัก ประสบการณ์ล้มเหลวในการสอน แต่ในขณะที่ผู้มีประสบการณ์ลึกเฉพาะเรื่องสามารถถ่ายทอด และ นำความรู้ไปปฏิบัติได้ผลดี เช่น ผู้เลี้ยงหมู เลี้ยงปลาตก ปลาถูก ผัก ทอผ้า ชาวบ้านถ่ายทอดความรู้ให้แก่ชาวบ้านเป็นความเหมาะสมมากที่สุดประการหนึ่ง

เนื่องจากเป็นผู้ที่มีผลงานสำเร็จเป็นรูปธรรมจนเป็นที่ยอมรับทำให้มีช่องว่างการสื่อสารน้อยมาก และยังเป็นที่ยอมรับการพึ่งตนเองของชาวบ้าน

สามารถ จันทรสุรย์ (2537:57-59) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญเพราะทำให้ชาวบ้านดำรงชีพอยู่ได้ พึ่งพาตนเองได้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมด้วยความคิดความสามารถของชาวบ้านในสภาวะการณ์ที่มี

กระทรวงศึกษาธิการ (2538:217) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวข้องกับการสืบทอดของสังคม และวัฒนธรรม ซึ่งได้อาศัยประสบการณ์ที่สืบทอดกันมาช้านานนั้นมีความเกี่ยวข้องต่อเนื่องกับคุณธรรม จริยธรรม ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้

ประกอบ ใจมั่น (2539) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้าน คือ

1. ช่วยให้สมาชิกในชุมชน หมู่บ้าน ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข
2. ช่วยสร้างความสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อม
3. ช่วยให้ผู้คนดำรงตน และปรับเปลี่ยนทันต่อความเปลี่ยนแปลง และผลกระทบอันเกิด

จากสังคมภายนอก

4. เป็นประโยชน์ต่อการทำงานพัฒนาชนบทของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อที่จะกำหนดท่าทีการทำงานให้กลมกลืนกับชาวบ้านมากยิ่งขึ้น

ทัศนีย์ ทองไชย (2542) ได้สรุปความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องที่สั่งสมมาแต่อดีต
2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องของการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะถ่ายทอดโดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณีวิถีชีวิต

4. การทำมาหากิน และพิธีกรรมต่าง ๆ ทำให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น

5. ภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้เกิดความสงบสุขทั้งในชุมชน หมู่บ้าน หรือในส่วนตัวของชาวบ้านเอง

6. ภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้คนในชุมชนพึ่งตนเองได้ไม่ว่าจะเป็นทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณี หรือภูมิปัญญาของชุมชนในการลดการพึ่งตนเองจากสังคมภายนอก

7. ภูมิปัญญาท้องถิ่น ถ้าคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการชุมชนตนเอง แล้วทำให้คนในชุมชนนั้น ๆ ทราบความต้องการของตนเอง และจะเป็นการทำให้บุคคลเหล่านั้นเข้าใจตนเอง และเป็นการปลูกสำนึกในการรับรู้คุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น

8. ในนโยบายการศึกษา หลักสูตร ได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำ

หลักสูตรในการพัฒนาหลักสูตร โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริมการเรียนการสอน และพัฒนาเนื้อหาสาระ และกระบวนการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีให้ครอบคลุมความรู้ที่เป็นวิทยาการสมัยใหม่

9. ภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนา และนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงการเรียนรู้ระหว่างภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติด้วยการนำเอานวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้เป็นการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้สมัยใหม่

10. ในภาวะปัจจุบันเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีแห่งข่าวสาร ผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาต้องมีความสามารถในการที่จะเผชิญกับสิ่งต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้เรียนได้รับการบริการทางการศึกษาอย่างสมบูรณ์สามารถทำงานกับเทคโนโลยีได้บนพื้นฐานของภูมิปัญญา เพราะอดีตที่ผ่านมามุ่งให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจที่เน้นด้านปริมาณของผลผลิตอย่างเดียวจนลืมไปว่าผู้ที่อยู่เบื้องหลังแห่งความสำเร็จ คือภูมิปัญญาของคนสังคม หรือท้องถิ่นนั่นเอง

นันทสาร สีสลับ (2542) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาไทย ดังนี้

1. ภูมิปัญญาไทยช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่น
2. สร้างความภาคภูมิใจ และศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย
3. สามารถปรับประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนาใช้กับชีวิตได้อย่างเหมาะสม
4. สร้างความสมดุลระหว่างคนในสังคม และธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน
5. เปลี่ยนแปลงปรับปรุงได้ตามยุคสมัย

ทิพย์เกสร บุญอ่ำไพ (2550: 15-6) ได้ให้ความสำคัญของแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

- 1 ทำให้มีความสะดวกในการรับรู้ รับการศึกษา เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ใกล้ตัวผู้เรียน ถ้าผู้เรียนต้องการได้ความรู้อะไรก็สามารถศึกษาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ตนเองสนใจ
- 2 ทำให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญต่อการศึกษามากขึ้น
- 3 ช่วยให้ผู้เรียนเกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ขึ้นกับผู้เรียน เพราะผู้เรียนเป็นผู้รับบริการ เป็นผู้จัด ช่วยสร้างให้ชุมชนมีบรรยากาศการเรียนรู้
- 4 เป็นกระบวนการเรียนรู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นธรรมชาติ
- 5 เป็นแหล่งที่ช่วยเสริมการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน
- 6 เป็นแหล่งที่ผู้เรียนจะเข้าไปปฏิสัมพันธ์เพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรงหรือลงมือปฏิบัติจริงได้
- 7 เป็นแหล่งที่เปิดโลกทัศน์ของผู้เรียนให้กว้างขึ้น เน้นความสัมพันธ์ เน้นคุณค่าและเน้นคุณประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต
- 8 ผู้เรียนได้รับความรู้ครบถ้วนทั้งความรู้ ทักษะ และทัศนคติ

9 ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนมากขึ้นและเรียนอย่างมีความสุข

10 ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ มีความเป็นตัวของตัวเอง และมีความมั่นใจในตัวเองมากขึ้น

11 ผู้เรียนมีความภาคภูมิใจในความสำเร็จในงานของคนที่มีความเป็นตัวของตัวเอง

จากแนวคิดที่กล่าวมานั้น สรุปได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญ คือ เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านงานอาชีพให้ผู้เรียนได้ศึกษา ได้ฝึกทักษะ ได้รับประสบการณ์ตรงจากการลงมือฝึกปฏิบัติจริงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และนักเรียนสามารถใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

1.3 ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาฯ และวัฒนธรรมแห่งชาติ (2541:23)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นแบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตร หมายถึง การผสมผสานเกษตร และเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในกรณีต่างๆ ได้ในเบื้องต้น เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหาเกษตรด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต เช่น การแก้ไขโรค และแมลง และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม

2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการผลิต และการบริโภค คือการรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อชะลอการนำเข้าตลาดเพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรมอันเป็นกระบวนการที่จะให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ เช่น การใช้เครื่องมือ และครกตำข้าว

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการรักษาโรค และการป้องกันโรค โดยการสืบทอดความรู้ดั้งเดิม และรู้จักประยุกต์ความเชื่อของท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองทางด้านสุขภาพอนามัย เช่น หมอธรรมชาติ และผู้รอบรู้เรื่องสมุนไพร

4. ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง การอนุรักษ์ด้านธรรมชาติ และศิลปวัฒนธรรม การอนุรักษ์ป่าไม้ การรักษาถ่ายทอดความรู้ดั้งเดิมเพื่อการอนุรักษ์ เช่น การเคารพแม่น้ำ พิษพันธ์ธัญญาหาร และโบราณวัตถุ

5. ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการจัดการ สวัสดิการและธุรกิจชุมชน ให้พิจารณาด้านคุณธรรมจริยธรรม เป็นหลัก เช่น กองทุนต่างๆ ในชุมชน ธนาคารข้าว สหกรณ์กลุ่มสัจจะ ออมทรัพย์ การจัดการผลิตกลุ่มแม่บ้าน และเยาวชน

นอกจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541:25-26) ได้สรุปขอบข่ายสาขาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นแนวทางการส่งเสริมและพัฒนา 10 สาขา ดังนี้

1. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยีโดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิมซึ่งคนสามารถพึ่งตนเองในสภาพการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหาเกษตรด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต เช่น การแก้ไขโรค และแมลง และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม
2. สาขาอุตสาหกรรม และหัตถกรรม (ด้านผลิตและการบริโภค) หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อชะลอการนำเข้าของตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัยประหยัด และเป็นธรรมอันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิต และจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม
3. สาขาการแพทย์แผนไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองทั้งทางด้านสุขภาพ และอนามัยได้
4. สาขาการจัดการทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ พัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน
5. สาขากองทุน และธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในด้านการบริหารจัดการ ด้านการสะสม และบริหารกองทุน และธุรกิจในชุมชนทั้งที่เป็นเงินตรา และโภคทรัพย์เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน
6. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรม
7. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ และคีตศิลป์
8. สาขาการจัดการ หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการการดำเนินงานด้านต่างๆ ทั้งองค์กรชุมชน องค์กรทางศาสนา องค์กรทางการศึกษาตลอดทั้งองค์กรทางสังคมอื่นๆ ในสังคมไทย เช่น การจัดองค์กรของกลุ่มแม่บ้านระดับผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน การจัดการศาสนสถาน การจัดการศึกษาตลอดทั้งการจัดการเรียนการสอน เป็นต้น กรณีของการจัดการศึกษาเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาสาขาการจัดการที่มีความสำคัญ เพราะการจัดการศึกษาเรียนรู้ที่ดี หมายถึง กระบวนการเรียนรู้พัฒนา และถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยที่มีประสิทธิภาพ
9. สาขาภาษา และวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษาทั้งภาษาท้องถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษาตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

10. สาขาศาสนา และประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์ และปรับใช้หลักธรรม คำสอนทางศาสนา ความเชื่อ และประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่า ให้เหมาะสมต่อการปฏิบัติ

นอกจากนี้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม (อ้างอิงในอังกูล สมคะเนย์ 2534) ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เป็นเรื่องเกี่ยวกับคติ ความคิด ความเชื่อ และหลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมถ่ายทอด

กลุ่มที่ 2 เป็นเรื่องของศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิตที่สืบทอดกันมา

กลุ่มที่ 3 เป็นเรื่องการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับสมัย

กลุ่มที่ 4 เป็นเรื่องของแนวความคิด หลักปฏิบัติ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในชุมชน ซึ่งเป็นอิทธิพลของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี

จากแนวคิดข้างต้น สรุปได้ว่า ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนงานอาชีพ แบ่งออกเป็น 9 ด้าน คือ ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญาศาสนาและประเพณี และด้านโภชนาการ

1.4 วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541 : 92 - 92) ได้ศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่าเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา โดยมีกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งในด้านสังคมวัฒนธรรมและด้านเศรษฐกิจของชุมชน ซึ่งสามารถสรุปวิธีการถ่ายทอดหลายรูปแบบ ดังนี้

1. เครือข่ายในระดับปัจเจกบุคคล ซึ่งเป็นการถ่ายทอดความรู้เฉพาะญาติสนิท และบุคคลในครอบครัวเดียวกัน
2. เครือข่ายในระดับชุมชนเป็นการถ่ายทอดความรู้ให้แก่บุคคลที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน เช่นถ่ายทอดผู้นำชุมชนให้กับชาวบ้าน หรือให้กับสมาชิกของกลุ่มที่ประกอบอาชีพเดียวกัน
3. เครือข่ายระดับองค์กร เป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้จากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น หน่วยงานของรัฐ หน่วยงานเอกชน โดยการผ่านเข้ามาทางผู้นำชุมชน เช่น ครู พระสงฆ์ ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ที่ชาวบ้านเคารพนับถือ

นอกจากวิธีการถ่ายทอดที่ต้องอาศัยเครือข่ายของการเรียนรู้แล้ว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2548 : 117 - 118) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของผู้ทรงปัญญาในอีกรูปแบบต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. การจัดประสบการณ์ตรงในรูปแบบต่าง ๆ ให้กับผู้ที่มารับการถ่ายทอดให้เกิดการปฏิบัติจริงโดยเฉพาะวัยเด็ก ผู้ทรงภูมิปัญญาหลายท่านเห็นตรงกันว่าเด็กเป็นวัยที่สำคัญต้องถ่ายทอดและปลูกฝังให้พวกเขาได้ปฏิบัติจริง เชิญวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมายที่สถาบันและองค์กรต่าง ๆ จัดขึ้น

2. เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมายที่สถาบัน และองค์กรต่าง ๆ จัดขึ้น

3. ถ่ายทอดผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ ตามเงื่อนไข และโอกาสที่มีเหล่านี้ เป็นต้น

4. การถ่ายทอดภูมิปัญญาในรูปแบบของสื่อการบันทึก โดยสอดแทรกในกระบวนการ และเนื้อหาหรือคำร้องของบันทึก เช่น ในคำร้องของลูก ลำคำของภาคกลาง มโนราห์ ตะลุงของภาคใต้ กลอน คำสอยของภาคอีสาน คำขอของภาคเหนือ เป็นต้น คำร้องเหล่านี้จะกล่าวถึงประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น คติธรรมคำสอนของศาสนาการเมือง การปกครอง การประกอบอาชีพ การรักษาโรคพื้นบ้านรวมทั้งการปฏิบัติตนตามจารีตประเพณีต่าง ๆ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541 : 91 - 92) กรณีศึกษาการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่ากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มีวิธีการดังนี้

1. การถ่ายทอดแบบตัวต่อ เป็นวิธีการถ่ายทอดโดยบอกกล่าวแก่ญาติสนิทกัน เพื่อนสนิทหรือเป็นลูกหลานที่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน จะไม่ยอมถ่ายทอดให้กับคนอื่นที่ไม่ใช่ญาติหรือเพื่อนสนิท ความรู้ต่าง ๆ ชาวบ้านถือว่าเป็นความลับที่คนอื่นจะรู้ไม่ได้ เช่น ความรู้เรื่อง การเกษตร การปลูกพืชพันธุ์ใหม่ เทคโนโลยีการดูแลรักษาให้ได้ผลผลิตดี ราคาสูง เป็นต้น

2. การทดลองปฏิบัติโดยซักถามคนอื่น เป็นการถ่ายทอดความรู้ และมีความเสี่ยงสูงเนื่องจากผู้ทดลองต้องลองผิดลองถูก และทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จ

3. การทดลองปฏิบัติโดยการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันคว่ำจากเอกสารซึ่งพบว่าวิธีนี้ประสบผลสำเร็จดีกว่าการทดลอง ทำตามคนอื่นโดยขาดความรู้และประสบการณ์

4. การถ่ายทอดโดยวิธีการรวมกลุ่ม เป็นวิธีการขยายผลได้ดีและแพร่หลายทั่วไป เป็นวิธีการถ่ายทอดที่ทำให้ทุกคนมีส่วนร่วม

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า วิธีการถ่ายทอดของภูมิปัญญาท้องถิ่นมี 4 วิธีการ คือ 1.) แบบฝึกปฏิบัติตัวต่อตัว 2.) แบบฝึกปฏิบัติโดยซักถาม 3.) แบบฝึกปฏิบัติตามคนอื่น และ 4.) แบบฝึกปฏิบัติเป็นกลุ่ม

1.5 แนวทางการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน

การสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน มีนักวิชาการหรือนักการศึกษาหลายท่านที่ได้เสนอแนวคิดในการดำเนินงานด้านต่างๆ ไว้ คือ

รุ่ง แก้วแดง (2541:230-241) ได้อธิบายการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้สอนโดยเน้นการถ่ายทอดความรู้ควบคู่กับกระบวนการผลิตซึ่งสร้างคุณค่าให้กับผู้เรียนในรูปแบบต่างๆ ของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของการเรียน โดยเสนอแนะรูปแบบการสอน และการเรียน ไว้ดังนี้

1) กิจกรรมการสอนมีหลายวิธี ดังนี้ การเล่าเรื่องราวการต่อวิชา การต่อเพลง การพาดู พาทำ การให้เรียนแบบ การลองผิดลองถูก การอ่านจากตำรา ใบลาน คัมภีร์โบราณ การทดลองทำ การเข้าสู่วิถีชีวิต และการสังเกต

2) การเรียน มี 2 วิธี ดังนี้ (1) วิธีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นฐานของชุมชน หมายถึง การเรียนที่นำเอาเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิธีการสอนแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอนให้นักเรียน และใช้กิจกรรมของชุมชนเป็นสื่อการเรียนการสอน ในรูปแบบนี้จะทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนได้ ตั้งแต่การกำหนดนโยบายการศึกษาในโรงเรียน การจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนตลอดจนถึงการติดตามและประเมินผลทั้งนี้กิจกรรมการศึกษาต่างๆ ต้องอยู่บนพื้นฐานของชุมชนซึ่ง หมายถึง ชุมชนต้องมีสถาบันการเรียนรู้ของชุมชนเอง สถาบันการเรียนรู้ของชุมชนเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้พัฒนาความรู้สร้างความรู้ใหม่แก่ชุมชน โดยมีการบริหารจัดการโดยชุมชน และสร้างกระบวนการเรียนรู้จากการกำหนดกิจกรรมของชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการเรียนรู้ของชุมชนกับโรงเรียน ในความหมายของการเรียนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นฐานของชุมชนนั้น โรงเรียนถือเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนการเรียนโรงเรียนและการเรียนในชุมชนจึงถือเป็นกระบวนการเดียวกัน และ(2) วิธีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นฐานของโรงเรียน หมายถึง การเรียนที่นำเอาเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิธีการสอนแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอนให้นักเรียน โดยจัดกิจกรรมการเรียนสอดแทรกเข้าสู่เนื้อหาวิชาที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรแต่ละระดับ ซึ่งทั้งเนื้อหาวิชาสอน จำนวนคาบ และเวลาเรียนขึ้นอยู่กับข้อกำหนดร่วมกันของโรงเรียน และชุมชน การเรียนรูปแบบนี้โรงเรียนต้องสำรวจความต้องการ และศักยภาพในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งด้านเนื้อหา ผู้สอน และผลกระทบต่อ

ชุมชนในด้านต่างๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และสิ่งแวดล้อม นำมาจัดเป็นเนื้อหาวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นผลักดันให้กลายเป็นหลักสูตรท้องถิ่นต่อไป

สุนิต สุทิตานนท์ (2538:70-79) ได้อธิบายการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ยึดวิธีการสอนเป็นแนวทาง สรุปสาระสำคัญ ดังนี้ (1) การใช้ประสบการณ์ประจำวันของภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การสังเกต การพูดคุย โดยนำมาตั้งเป็นปัญหาเพื่อการสอนได้ (2) การศึกษาจากเอกสารสิ่งพิมพ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การศึกษาค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ จากแหล่งเรียนรู้ เป็นต้น (3) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนได้พบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับภูมิปัญญาท้องถิ่น (4) การทัศนศึกษา เป็นการเสริมประสบการณ์ให้นักเรียน และ (5) การสำรวจแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ช่วยให้ครูและนักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของสังคม

สุนนทิพย์ บุญสมบัติ วาสนา ทวีกุลทรัพย์ และวาณี บุญไวโรจน์ (2549:138-139) ได้อธิบายแนวทางการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยยึดตามขั้นตอนการใช้เป็นแนวทาง ดังนี้ (1) ก่อนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนต้องกำหนดคุณลักษณะกิจกรรมและวิธีการก่อนที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น อาทิ การปฐมนิเทศ ปัญหา ข้อมูล และทฤษฎีต่าง ๆ ที่ครูผู้สอนต้องให้แก่ผู้เรียน (2) ระหว่างการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนต้องกำหนดคุณลักษณะกิจกรรมและวิธีการในระหว่างการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น อาทิ การให้ผู้เรียนศึกษาและดูงานค้นคว้าด้วยตนเองและการให้ฝึกปฏิบัติจริง และ (3) หลังการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนต้องกำหนดคุณลักษณะและวิธีการหลังจากการศึกษาและดูงานจากการเรียนรู้ อาทิ ทำรายงานส่งครู นำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและประเมินผล

วาสนา ทวีกุลทรัพย์ (2546:105-107) ได้อธิบายแนวทางการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยยึดตามวัตถุประสงค์การใช้ ดังนี้ (1) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มพูนความรู้พื้นฐาน มุ่งที่จะให้ความรู้ต่างๆ ไปเพื่อการดำรงชีวิตและการเป็นพลเมืองดี และเพื่อเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองต่อไป และ (2) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มพูนความรู้วิชาอันมุ่งที่จะให้ได้ความรู้เพื่อการทำงานในอาชีพให้มีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวเป็นการยกระดับทางเศรษฐกิจได้ดีขึ้น

จากแนวคิดข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า แนวทางในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนทำได้ 2 แนวทาง คือ (1) การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอนที่โรงเรียน และ (2) การนำนักเรียนออกไปศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ซึ่งก่อนการดำเนินการใน 2 แนวทางนี้จะต้องมีการเตรียมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การปฐมนิเทศ ปัญหา ข้อมูล และทฤษฎีต่าง ๆ ที่ครูผู้สอนต้องให้แก่ผู้เรียน ระหว่างการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนต้องกำหนดคุณลักษณะกิจกรรมและวิธีการในระหว่างการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นชัดเจน และหลังการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องมีการประเมินผล

1.6 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

มีนักวิชาการได้สรุปสาระสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้ คือ

รัตนะ บัวสนธิ์ (2535: 7) ได้กล่าวถึงการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ว่า แบ่งออกเป็น 2 วิธีการ คือ

1. ครูเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในกรณีนี้บทบาทการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ภายใต้การกระทำของครู ซึ่งเป็นไปตามลักษณะกิจกรรมที่ได้จากการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น นั่นคือครูเป็นตัวแทนของปราชญ์ท้องถิ่น ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งภูมิปัญญาดังกล่าวได้กำหนดเป็นหลักสูตรแล้ว

2. ปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แทนที่ทางโรงเรียน จะให้ครูดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญา ก็เปลี่ยนเป็นปราชญ์ท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นผู้สอนหรือเป็นครูแทนรวมทั้งปราชญ์ท้องถิ่นทำหน้าที่ประเมินผลการเรียนของนักเรียนด้วย

สำเนียง สร้อยนาคพงษ์ (2535: 28, อ้างถึงใน จริยาพร ชัยงาม 2535: 35) กล่าวถึงการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1. โรงเรียนเป็นผู้นำกิจกรรมหรือเนื้อหาสาระที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านไปจัดการเรียนการสอนหรือพัฒนาหลักสูตรขึ้นในโรงเรียน ให้เด็กได้เรียนรู้โดยคัดเลือกเนื้อหา กิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

2. โรงเรียนเชิญเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้านหรือปัญญาชาวบ้าน ช่างเทคนิคชาวบ้าน หรือช่างฝีมือชาวบ้าน มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ทั้งนี้ การนำภูมิปัญญาชาวบ้านไปใช้ จะต้องอยู่ในดุลยพินิจของโรงเรียนเกี่ยวกับความเหมาะสม ทั้งกิจกรรมเนื้อหาสาระ วัสดุของเด็ก

บันเทิง ทานะพันธ์ (2544: 48) ได้กล่าวถึงการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน ดังนี้

1. สืบหาข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในท้องถิ่น ตลอดจน สถานที่ แหล่งความรู้ แหล่งวิทยากรในชุมชน ในท้องถิ่นแล้วจัดเป็นทำเนียบไว้โดยจำแนกเป็นสาขาขององค์ความรู้

2. นำข้อมูลที่ได้มาสร้างเป็นหลักสูตรท้องถิ่นในระดับชั้นเรียน ระดับโรงเรียน หรือระดับท้องถิ่น โดยกำหนดเนื้อหา จุดประสงค์การเรียนรู้ กำหนดคาบเวลา แนวการจัดกิจกรรมการเรียน คือ วิธีการประเมินผล และเครื่องมือให้ชัดเจน

3. นำหลักสูตรท้องถิ่นที่ได้ในข้อ 2 นำมาจัดเป็นแผนการสอนรายคาบ โดยระบุจุดประสงค์การเรียนรู้เชิงพฤติกรรม เพื่อให้สามารถวัดผลมีความชัดเจนตามไปด้วย

4. สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น อาจทำได้หลากหลายวิธี เช่น เชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาให้ความรู้ในโรงเรียน การศึกษานอกสถานที่ โดยเน้นให้นักเรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ในการเรียนให้มากที่สุด ให้ผู้เรียนสร้างความตระหนัก และเกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาไทย รู้จักคิดวิเคราะห์ ตลอดจนนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตได้เป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมี 2 ลักษณะ คือ (1) ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน โดยครูผู้สอน และ (2) ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน โดยภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.7 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนงานอาชีพ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนงานอาชีพ มีขั้นตอนดำเนินการดังนี้ (สุมน อมรวิวัฒน์ 2544 : 177-186)

1.7.1 การวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียน และครูผู้สอน ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรของ โรงเรียน มีแนวทาง ดังนี้

1) การจัดทำสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่นในท้องถิ่น โดยสถานศึกษารวบรวมข้อมูลสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสามารถจัดทำได้หลายรูปแบบตามความต้องการของผู้ใช้ เช่น ตามประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือจำแนกตามสาระการเรียนรู้หรือกลุ่มวิชา

2) การจัดทำแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรดำเนินการ โดยศึกษาหลักสูตร รายวิชาที่สอน กำหนดกิจกรรมการสอน ให้ผู้เรียนใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กำหนดทรัพยากรสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น สรุปและประเมินผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.7.2 การปฏิบัติการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การปฏิบัติการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้การจัดการเรียนรู้เกิดประโยชน์สูงสุด ควรดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1) การเตรียมการ ควรดำเนินการคือ (1) ประชุมชี้แจงผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำความเข้าใจ (2) กำหนดรายละเอียดการดำเนินงาน (3) จัดหางบประมาณ (4) จัดเตรียมเอกสารประกอบการศึกษา (5) เตรียมอาหาร พาหนะ สถานที่ และ (6) ขออนุญาตผู้ปกครอง

2) การประสานงาน ทำได้โดย (1) ติดต่อประสานงานกับหน่วยงาน องค์กร หรือ ผู้รับผิดชอบภูมิปัญญาท้องถิ่น ก่อนให้นักเรียน ไปเรียนรู้ และ(2) ประสานงานติดต่อกับตัวผู้ปัญญาท้องถิ่น

3) การปฏิบัติ ทำได้ดังนี้ (1) ปฐมนิเทศผู้เรียนเกี่ยวกับวิธีใช้ ระเบียบมารยาทและ ข้อควรปฏิบัติในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (2) กำหนดให้ผู้เรียนบันทึก สรุป รายงานผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ (3) ดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการที่กำหนด

4) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีแนวทางการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ครอบคลุมกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพ ที่สามารถเป็นแหล่งความรู้ สามารถแบ่งได้ 3 ลักษณะ คือ ลักษณะที่ 1 คือ กิจกรรมการศึกษาประเภทให้ความรู้พื้นฐาน ลักษณะที่ 2 คือ กิจกรรมการให้ความรู้ด้านทักษะอาชีพ เป็นผู้ประกอบการที่มีความชำนาญการและประสบความสำเร็จในอาชีพนั้น ๆ ลักษณะที่ 3 คือ กิจกรรมให้ความรู้และข่าวสารข้อมูล

5) การประเมินผล ทำได้โดย (1) ให้ผู้เรียนรายงานผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ (2) ประเมินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.7.3 การประเมินผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สามารถทำได้โดยครูผู้สอน นักเรียน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้ประเมินจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน

โดยสรุป การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนงานอาชีพมีขั้นตอนในการดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ (1) การวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (2) การปฏิบัติการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ (3) การประเมินผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.8 คุณลักษณะของนักเรียนที่ได้จากการเรียนจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน เมื่อผู้เรียนได้เรียนจากภูมิปัญญาท้องถิ่น จะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร ดังนี้ (1) ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของภูมิปัญญาท้องถิ่น และมุ่งพัฒนาคุณภาพของตนเอง (2) รู้จักภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย ได้ศึกษาค้นคว้าตามความถนัดและความสนใจ (3) เป็นคนช่างสังเกต รู้จักวิเคราะห์ กล้าคิด กล้าพูด ปฏิบัติแต่สิ่งดีงาม (4) มีทักษะและขั้นตอนแห่งการเรียนรู้ กระตือรือร้น รักการอ่าน ใฝ่รู้ใฝ่เรียน และรักการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (5) ปฏิบัติงานได้อย่างมีระบบ รู้จักวางแผน วิธีการดำเนินงานตามแผนการปรับปรุงพัฒนางาน และการสรุปรายงาน (6) สามารถทำงานกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และ(7) นำความรู้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพในอนาคต

จากคุณลักษณะที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า หลังจากที่เรียนจากภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว นักเรียนมีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ศึกษาค้นคว้าตามความถนัด กล้าพูด กล้าคิด กระตือรือร้นในการเรียน เป็นคนใฝ่รู้ใฝ่เรียน ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ทำงานกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

1.9 ปัญหาและอุปสรรคในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน พบว่า มีปัญหาและอุปสรรคในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งได้จากแนวคิดของผู้ที่ศึกษาค้นคว้าที่ได้พบปัญหาและอุปสรรคดังนี้ คือ

กมลลา แสงสีทอง และเทวี โพธิผละ (2530: 866) พบว่า การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีปัญหาและอุปสรรค ดังนี้ คือ (1) การไม่รู้รายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น (2) การเรียนการสอนยังไม่ได้ส่งเสริมให้มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเท่าที่ควร (3) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังมีความต้อเนื่องน้อย (4) ขาดตัวกลางที่จะประสานระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับผู้ใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และ (5) ขาดการพัฒนาและปรับปรุงส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นยังมีน้อย

อังกูล สมคะเนย์ (2534) สอดคล้องกับ กิตติพิศ ศิริสูตร (2537) พบว่า มีปัญหาและอุปสรรคในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ดังนี้ (1) โรงเรียนมีปัญหาด้านงบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอ (2) โรงเรียนไม่ได้รับการสนับสนุนด้านนโยบายและการนิเทศติดตามผล และ(3) ครูผู้สอนไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพัฒนาหลักสูตร

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541: 36-41) ได้แยกสภาพปัญหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ไว้ดังนี้ ปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้ ได้แก่ (1) ขาดเอกสาร ตำราและข้อมูลต่างๆ ที่บันทึกไว้เกิดการสูญหาย (2) ขาดความรู้ทางด้านการใช้ภาษาสื่อสารและทำความเข้าใจ เพราะวิธีการเรียนรู้ไม่เหมือนกัน ยากที่จะเข้าใจ (3) การหวงแหนวิชา ทั้งนี้ เพราะมีเหตุผลมาจากความเชื่อ ข้อห้ามต่างๆ (4) ขาดนโยบายรองรับที่ชัดเจนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่ระบบโรงเรียนทั้งหน่วยงานและสถานศึกษาที่เกี่ยวข้อง (5) ภูมิปัญญาท้องถิ่นขาดการยอมรับและขาดการมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในระบบโรงเรียน (6) การจัดการเรียนการสอนยังไม่นำเอาประเด็นของท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งในการเรียนการสอนมากนัก และ(7) การเรียนการสอนตามหลักสูตรในระบบการศึกษาแต่ละระดับยังไม่ได้คำนึงถึงสัดส่วน ความสมดุลระหว่างเนื้อหาสาระเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาสากลเท่าที่ควร และ ปัญหาการ

ถ่ายทอดความรู้ เป็นลักษณะทั่วไปที่ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ในการถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้อื่นมี ปัญหาและอุปสรรค ดังนี้ (1) ขาดความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากแนวคิดและ วิธีการดำเนินงานต่างกัน (2) ขาดหน่วยงานหรือสถาบันกลางในการประสานงานระหว่างผู้ตั้งใจ เรียนรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น และ(3) การจัดสรรเวลาของภูมิปัญญาท้องถิ่น ข้อจำกัดด้านเวลาไม่ สอดคล้องกับงานประจำหรือการทำมาหากิน

สุวิมล ว่องวานิช และคณะ (2543) มีปัญหาและอุปสรรคในการใช้ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ดังนี้ (1) ครูผู้สอนมีภาระกิจมาก (2) โรงเรียนขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณ (3) โรงเรียนไม่มีแหล่งเรียนรู้ และขาดภูมิปัญญาท้องถิ่น และ(4) ภูมิปัญญาท้องถิ่นบางคนมี ประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้ค่อนข้างน้อย

สน วัฒนสิน (2544) พบว่า การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน มีปัญหาและอุปสรรค ดังนี้ (1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นขาดการมีส่วนร่วมจัดทำหลักสูตรและวางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับโรงเรียน ขาดความชำนาญในวิธีการสอน ไม่มีเวลาว่างมา สอนในโรงเรียน (2) นักเรียนไม่ซาบซึ้งในความงามและคุณค่างานศิลปะพื้นบ้าน และ(3) นักเรียนส่วนใหญ่ไม่ตั้งใจ เพราะถูกบังคับให้เรียนมากกว่าเลือกเสรี

ภัทรวดี อุดมมนกุล (2545) การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน พบว่า มีปัญหาและอุปสรรค ดังนี้ (1) ครูผู้สอนขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญา ท้องถิ่นมาใช้ (2) ครูผู้สอนขาดการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ครูผู้สอนไม่ สามารถนำมาใช้ได้ และ(3) ครูผู้สอนไม่มีเวลาที่จะดำเนินการ ขาดการประสานงานระหว่าง โรงเรียนกับท้องถิ่น

โดยสรุป จากสภาพปัญหาและอุปสรรคในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ เรียนการสอน สรุปได้ว่า เกิดจากปัญหาและอุปสรรคในด้านครูผู้สอน ภูมิปัญญาท้องถิ่น นักเรียน และโรงเรียน ดังนี้

1) ด้านครูผู้สอน ได้แก่ (1) ครูผู้สอนไม่รู้รายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น (2) การเรียนการสอนยังไม่ได้ส่งเสริมให้มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเท่าที่ควร (3) การใช้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นของครูผู้สอนยังมีความต่อเนื่องน้อย (4) ครูผู้สอนมีภาระกิจมาก (5) ครูผู้สอนไม่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพัฒนาหลักสูตร (6) ครูผู้สอนขาดความรู้ ความ เข้าใจเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ (7) ครูผู้สอนขาดการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิญา ท้องถิ่น ทำให้ครูผู้สอนไม่สามารถนำมาใช้ได้ และ(8) ครูผู้สอนขาดการประสานงานระหว่าง โรงเรียนกับท้องถิ่น

2) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ (1) ขาดตัวกลางที่จะประสานระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับผู้ที่ใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น (2) ขาดการพัฒนาและปรับปรุงส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นยังมีน้อย (3) ขาดเอกสาร ตำราและข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บันทึกไว้เกิดการสูญหาย (4) ภูมิปัญญาท้องถิ่นขาดความรู้ทางการใช้ภาษาสื่อสารและทำความเข้าใจ เพราะวิธีการเรียนรู้ไม่เหมือนกัน ยากที่จะเข้าใจ (5) การวางแผนวิชา ทั้งนี้ เพราะมีเหตุผลมาจากความเชื่อ ข้อห้ามต่างๆ (6) ขาดนโยบายรองรับที่ชัดเจนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่ระบบโรงเรียนทั้งหน่วยงานและสถานศึกษาที่เกี่ยวข้อง (7) ภูมิปัญญาท้องถิ่นขาดการยอมรับและขาดการมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในระบบโรงเรียน (8) การจัดการเรียนการสอนยังไม่นำเอาประเด็นของท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งในการเรียนการสอนมากนัก (9) การเรียนการสอนตามหลักสูตรในระบบการศึกษาแต่ระดับยังไม่ได้คำนึงถึงสัดส่วน ความสมดุลระหว่างเนื้อหาสาระเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาสากลเท่าที่ควร (10) ขาดความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากแนวคิดและวิธีการดำเนินงานของภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน (11) ขาดหน่วยงานหรือสถาบันกลางในการประสานงานระหว่างผู้ที่จะเรียนรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น (12) การจัดสรรเวลาของภูมิปัญญาท้องถิ่น ข้อจำกัดด้านเวลาไม่สอดคล้องกับงานประจำหรือการทำมาหากิน และ(13) ภูมิปัญญาท้องถิ่นบางคนมีประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้ค่อนข้างน้อย

3) ด้านโรงเรียน ได้แก่ (1) โรงเรียนขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณ และ(2) โรงเรียนไม่มีแหล่งเรียนรู้ และขาดภูมิปัญญาท้องถิ่น

4) ด้านนักเรียน ได้แก่ (1) นักเรียนไม่ซาบซึ้งในความงามและคุณค่างานศิลปะพื้นบ้าน และ(2) นักเรียนส่วนใหญ่ไม่ตั้งใจ เพราะถูกบังคับให้เรียนมากกว่าเลือกเสรี

2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์

ภูมิปัญญาชาวบ้านที่ปรากฏในวิถีชีวิตของชาวบ้านพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ แยกเป็นด้านต่าง ๆ คือ (1) การเกษตร (2) การกินอยู่ (3) เทคโนโลยีพื้นบ้าน และ(4) เครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะอำนาจการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ 2542 : หน้า 207-229)

1. การเกษตร

อำเภอต่าง ๆ ที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ โดยส่วนมากพื้นที่ทั้งอำเภอจะอยู่ใกล้แม่น้ำห้วย หนอง คลอง บึง และอ่างเก็บน้ำ ซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติสำหรับใช้ในการเกษตรกรรม

ภูมิปัญญาในการทำมาหากินของชาวบ้าน ส่วนมากประกอบอาชีพในการทำนาเป็นงานหลัก เช่น (1) ภูมิปัญญาชาวบ้านในการปลูกข้าว มีวิธีในการทำนาปลูกข้าว 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การปักคันนา เพื่อรักษาระดับน้ำให้เท่ากัน หรือใกล้เคียงกัน เนื่องจากพื้นที่ปลูกข้าวมีระดับไม่เท่ากัน ขั้นที่ 2 การไถตะ เพื่อทำลายวัชพืชที่อยู่ในนาให้หมดไป หรือทำให้ดินร่วนซุย ขั้นที่ 3 การเพาะกล้า ต้องเลือกนาแปลงที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำ หรือบริเวณใกล้หมู่บ้านมากที่สุดทั้งนี้เนื่องจากที่นาที่ติดกับหมู่บ้าน จะมีมูลสัตว์ที่ถูกน้ำฝนชะล้างไหลทับถมลงไปทำให้ดินที่อยู่ใกล้หมู่บ้านอุดมสมบูรณ์ ดันกล้างามโตเร็ว ขั้นที่ 4 เมื่อต้นกล้าโตพอสมควร ชาวนาเริ่มถอนกล้าโดยถอนใกล้เต็มกำมือของตัวเอง แล้วตีกับเท้าเพื่อให้ดินหลุด กองรวมกัน 3 กำมือ จึงมัดเป็นหนึ่งมัด เมื่อได้จำนวนตามต้องการจึงนำไปปักดำในนาที่ไถแปรที่เตรียมแปลงนาไว้ และ(2) การทำข้าวฟ่าง วิธีการทำของชาวบ้านในอดีต คือชาวบ้านจะถางป่าเป็นบริเวณที่จะหว่านข้าวฟ่าง แล้วใช้ไฟเผาเศษไม้ใบหญ้าจนเตียน จากนั้นจะนำเมล็ดข้าวฟ่างมาหว่านไว้ พอถึงเดือน 6 เดือน 10 จะไปเกี่ยว นำเมล็ดข้าวฟ่างที่เก็บเกี่ยวมาได้ไปตากแดดให้แห้ง พอแห้งดีแล้วชาวบ้านจะนำมาตำในครกใบใหญ่ แล้วตักใส่กระด้งเพื่อคัดเอาเปลือกและรำจากเมล็ดข้าวฟ่างเมื่อได้เป็นเมล็ดข้าวฟ่างแล้วจะนำไปหุงผสมใส่ข้าวสารเพื่อให้ได้ปริมาณที่มากขึ้น บางครอบครัวจะต้มใส่เผือก มัน และมะละกอ แล้วแบ่งกันรับประทาน

2. การกินอยู่

มี 2 ประเด็น คือ (1) การประกอบอาหารที่มีอยู่ในท้องถิ่น ได้แก่ อาหารท้องถิ่น เช่น ชันลอร์ตราว (แกงเผือก) ชันลอร์เจ๊ก(แกงกล้วย) ละแวกะตาม โป๊ะตรีอบ (ตำมะเขือ) โป๊ะโดง โป๊ะโป๊จ โป๊ะอั้งแก๊บ โป๊ะมะฮอม โป๊ะอั้งกร็อง โป๊ะชววย ชุบหมากมี แกงบอน แกงไข่ม้า ลาบเทา ฯลฯ ขนมท้องถิ่น เช่น นมโซ้ก นมเนียงเล็ด นมเนียบล นมปลากรันเจ๊ก นมกันเดริอม นมกันตางราง นมโกรว นมโกร๊จ อันซอมเสติกโดง (ข้าวต้มใบมะพร้าว) อันซอมออบ(ข้าวต้มมัด) อันซอมกะบ็อง (ข้าวต้มค้าง) อ้ามาะ (ข้าวเม่า) อันซอมเตียญุ ขนมข้าวปาด นมตันเล็ยะตีก ฯลฯ การถนอมอาหารตามภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การคองผักและผลไม้ (ผักเสี้ยน ผักกุ่ม ผักกาดเขียวปลี พุทรา ฯลฯ) การกวน (กล้วยกวน มะม่วงกวน ฯลฯ) การย่างรมควันและตากแห้ง (กล้วยตาก ปลาตากแห้ง เนื้อแดดเดียว) การหมัก (ปลาส้ม ปลาร้า กุ้งจ่อม ปลาจ่อม) และเครื่องคั้นสมุนไพร เช่น น้ำใบเตย น้ำตะไคร้ น้ำดอกอัญชัน น้ำมะตูม น้ำกระเจี๊ยบ น้ำเสาวรส น้ำฝรั่ง น้ำมะเฟือง น้ำมะขาม การทำอาหารจากหัวกลอย การทำขนมจากเศษข้าวที่เหลือ ทั้งข้าวเจ้า และข้าวเหนียว การทำข้าวเม่า และ (2) การดำรงชีวิตแบบพื้นบ้าน เช่น การ จับปู การเก็บ เห็ด การจับจิ้งหรีด การขุดกูดจี่

3. เทคโนโลยีพื้นบ้าน

เป็นการคิดค้นแบบพื้นบ้าน เช่น การทำปูนขาวเกี่ยวกับหมากและพลูการต้มเหล้า ป่าการทำ แป้งเหล้า การทำสีฝ้ายสีปาก การใช้สมุนไพรทำสบู่ การทำน้ำมันทาผม การทำขี้ได้จุดไฟ การทำผงขมิ้น การทำ ผ่า จาก ต้นฝ้าย การสานไม้ไผ่เป็น ครูดักน้ำ

4. เครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน

เป็นงานประดิษฐ์แบบพื้นบ้าน เช่น แก้วหันทะนาคา ภาษาลาว เรียก ม้าชอยยา ตู (ตู่-ไซ ความหมายในพจนานุกรมหมายความว่า เครื่องสานดักปลา) ซาง ภาษาไทย เรียก ไม้มือเสือ หมิงจ๊ะ ภาษาไทย เรียก คิมไม้ แอ็บ ภาษาไทย เรียก แอ็บ เลื่อน ภาษาไทย เรียก ลั่นพะเนาะ ภาษาไทย เรียก เครื่องหีบฝ้าย ลอบ ภาษาไทย เรียก ลอบ ควน ภาษาไทย เรียก กอบ ตบัต เบาะ เซรา ภาษาไทย เรียก ครกตำข้าวเปลือก กระบวย ภาษาไทย เรียก กระบวย ระเต๊ะ ภาษาไทย เรียก เกวียน และตกรอกภาษาไทย เรียก ข้อง

สรุปได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสุรินทร์ ที่ครูผู้สอนสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนงานอาชีพที่มีเนื้อหาในด้านการเกษตร โภชนาการ และหัตถกรรม

3. หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ

กรมวิชาการ (2546, หน้า 11-13) ได้กล่าวถึงสาระสำคัญของของกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ไว้ดังนี้

3.1 วิสัยทัศน์

กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ เป็นสาระที่เน้นการทำงาน และการจัดการอย่างมีระบบ พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะการออกแบบงานและการทำงานอย่างมีกลยุทธ์ ตลอดจนนำเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาพื้นบ้าน ภูมิปัญญาไทยและเทคโนโลยีสากลมาใช้และประยุกต์ในการทำงาน รวมทั้งการสร้างพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือวิธีการใหม่ๆ เน้นการใช้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และพลังงานอย่างประหยัดและคุ้มค่า เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ดังกล่าว กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ จึงกำหนดวิสัยทัศน์ของกลุ่มเป็น “การเรียนรู้ที่ยึดการทำงานและการแก้ปัญหาเป็นสำคัญ บนพื้นฐานของการใช้หลักการและทฤษฎีเป็นหลักในการทำงาน และแก้ปัญหา” งานที่นำมาฝึกฝนเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ของกลุ่มนั้น เป็นงานเพื่อการดำรงชีวิตในครอบครัวและสังคม และงานเพื่อการประกอบอาชีพ ซึ่งงานทั้ง 2 ประเภทนี้ เมื่อผู้เรียนได้รับการฝึกฝนตามกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ผู้เรียนจะได้รับการปลูกฝัง

และพัฒนาให้มีคุณภาพและมีศีลธรรม การเรียนรู้จากการทำงานและการแก้ปัญหาของกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี จึงเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการบูรณาการ ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และความคิดที่หลอมหล่อกันจนก่อให้เกิดเป็นคุณลักษณะของผู้เรียนตาม มาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด

3.2 ความสำคัญ ธรรมชาติ และลักษณะเฉพาะ

กลุ่มสาระการงานอาชีพ เป็นสาระการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงาน อาชีพ มีทักษะการทำงาน ทักษะการจัดการ สามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศและเทคโนโลยีต่างๆ มาใช้ในการทำงานอย่างถูกต้อง เหมาะสม คุ่มค่าและมีคุณธรรม สร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือวิธีการใหม่ สามารถทำงานเป็นหมู่คณะ มีนิสัยรักการทำงาน เห็นคุณค่าและมีเจตคติที่ดีต่อการทำงานตลอดจนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน ได้แก่ ความขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด และอดทน อันจะนำไปนำไปสู่การให้ผู้เรียนสามารถช่วงเหลือตนเองและพึ่งตนเองได้ตามพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ร่วมมือและแข่งขันในระดับสากลในบริบทของสังคมไทย

3.3 คุณภาพของผู้เรียน

กลุ่มการงานอาชีพ มุ่งพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมเพื่อให้เป็นคนดี มีความรู้ความสามารถ โดยมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำรงชีวิตและครอบครัว การอาชีพ การออกแบบ เพื่อการทำงานและอาชีพมีทักษะในการทำงาน การประกอบอาชีพ การจัดการ การแสวงหาความรู้ เลือกใช้เทคโนโลยีและเทคโนโลยีสารสนเทศในการทำงาน สามารถทำงานอย่างมีกลยุทธ์ สร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือวิธีการใหม่

มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ขยัน อดทน รักการทำงาน ประหยัด อดออม ตรงต่อเวลา เอื้อเฟื้อ เสียสละ และมีวินัยในการทำงาน เห็นคุณค่าความสำคัญของงานและอาชีพสุจริต ตระหนักถึงความสำคัญของสารสนเทศ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และพลังงาน

3.4 สาระและขอบข่ายของกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ

สาระการเรียนรู้การงานอาชีพ มีดังนี้ สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว เป็นสาระที่เกี่ยวกับงานทำงานในชีวิตประจำวันทั้งในระดับครอบครัว ชุมชนและสังคม ที่ว่าด้วยงานบ้าน งานเกษตร งานช่าง งานประดิษฐ์ และงานธุรกิจ ซึ่งหมายความว่า สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนครบทั้ง 5 งาน ภายใน 3 ปี ของแต่ละช่วงชั้น จะขาดงานใดงานหนึ่งไม่ได้

และสาระที่ 2 การอาชีพ เป็นสาระที่เกี่ยวกับหลักการ คุณค่า ประโยชน์ของการประกอบอาชีพ
สุจริต ตลอดจนเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพ

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ตามหลักสูตรแกนกลาง
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วยสาระการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ที่
สำคัญคือ การดำรงชีวิตและครอบครัว การออกแบบ และการอาชีพ คือ

สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว

มาตรฐาน ง 1.1 เข้าใจการทำงาน มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะกระบวนการ
ทำงาน ทักษะการจัดการ ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา ทักษะการทำงานร่วมกัน และทักษะ
การแสวงหาความรู้ มีคุณธรรม และลักษณะนิสัยในการทำงาน มีจิตสำนึก ในการใช้พลังงาน
ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม เพื่อการดำรงชีวิตและครอบครัว

สาระที่ 2 การออกแบบ

มาตรฐาน ง 2.1 เข้าใจการออกแบบและสร้างสิ่งของเครื่องใช้ หรือวิธีการ ตาม
กระบวนการเทคโนโลยีอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ เลือกใช้เทคโนโลยีในทางสร้างสรรค์ต่อชีวิต
สังคม สิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมในการจัดการเทคโนโลยีที่ยั่งยืน

สาระที่ 3 เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

มาตรฐาน ง 3.1 เข้าใจ เห็นคุณค่า และใช้กระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศใน
การสืบค้นข้อมูล การเรียนรู้ การสื่อสาร การแก้ปัญหา การทำงาน และอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ
ประสิทธิผล และมีคุณธรรม

สาระที่ 4 การอาชีพ

มาตรฐาน ง 4.1 เข้าใจ มีทักษะที่จำเป็น มีประสบการณ์ เห็นแนวทางในงาน
อาชีพ ใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาอาชีพ มีคุณธรรม และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ

3.5 กระบวนการเรียนรู้

1) กลวิธีการจัดการการเรียนรู้ของกลุ่มการงานอาชีพ

กลวิธีการจัดการเรียนรู้ เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุ
ตามมาตรฐานการเรียนรู้ สำหรับกลุ่มการงานอาชีพ แนวคิดหลัก (Main Concept) ของกลวิธีการ
จัดการเรียนรู้มีลักษณะดังต่อไปนี้

1) จัดการเรียนรู้ให้ครบองค์รวมของการพัฒนาตามศักยภาพผู้เรียน คือ
ผู้เรียนต้องมีทั้งความรู้ ทักษะ / กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

2) การจัดการเรียนรู้ต้องกำหนดเป็นงาน (TASK) โดยแต่ละงานต้องเป็นไปตามโครงสร้างการเรียนรู้ของกลุ่มงานอาชีพ ทั้ง 7 หัวข้อ คือ

- ความหมายของงาน
- ความสำคัญและประโยชน์ของงาน
- มีทฤษฎีสนับสนุนหลักการของงาน
- วิธีการและขั้นตอนของการทำงาน
- กระบวนการทำงาน การจัดการ และแนวทางในการประกอบอาชีพ
- การนำเทคโนโลยี เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการทำงาน การสร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือวิธีการใหม่ๆ
- คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมในการทำงานและประกอบอาชีพ

ผู้สอนสามารถสอนแต่ละงานครบหรือไม่ครบทั้ง 7 หัวข้อก็ได้ ขึ้นอยู่กับลักษณะงานแต่ทั้งนี้จะต้องสอนครบทั้งมาตรฐาน ด้านความรู้ ด้านทักษะ / กระบวนการ และด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

3) การจัดการเรียนรู้ ผู้สอนสามารถนำความรู้ ทักษะ / กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม จากสารภายในกลุ่มมาบูรณาการกันได้ หรือนำสาระจากกลุ่มวิชาอื่นมาบูรณาการกับสาระของกลุ่มงานอาชีพก็ได้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติงานตามกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ เช่น กระบวนการทำงาน กระบวนการคิด กระบวนการตัดสินใจ กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการกลุ่ม กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ฯลฯ จนเกิดทักษะในการทำงาน และได้ชิ้นงาน รวมทั้งสร้างพัฒนางานและวิธีการใหม่

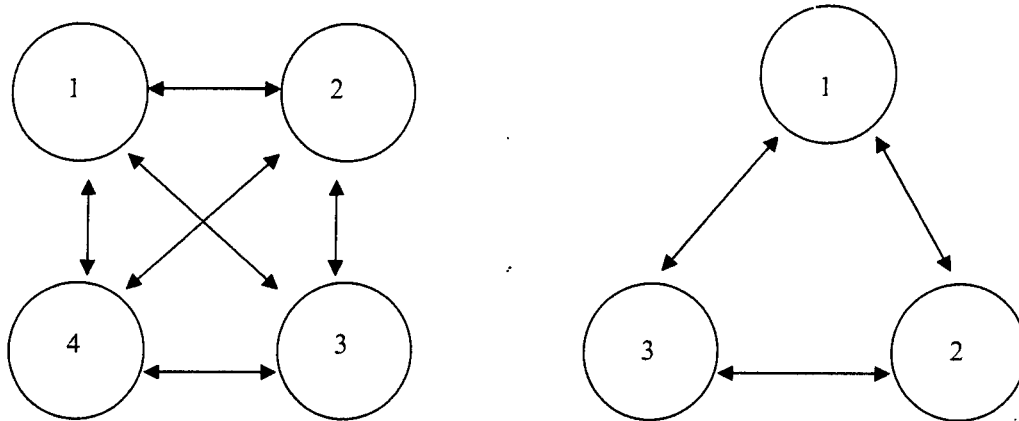
4) จัดการเรียนรู้ได้ทั้งภายในชั้นเรียน นอกชั้นเรียน โดยจัดให้สถานปฏิบัติงานแหล่งวิชาการ สถานประกอบการ สถานประกอบอาชีพอิสระ ฯลฯ ทั้งนี้ให้ขึ้นอยู่กับสภาพความพร้อมของสถานศึกษา ผู้เรียน และดุลยพินิจของผู้สอน โดยคำนึงถึงสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี

5) จัดการเรียนรู้โดยกระตุ้นให้ผู้เรียนกำหนดงานที่มีความหมายกับผู้เรียน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์ ความสำคัญ เห็นคุณค่า ย่อมทำให้เกิดความภาคภูมิใจในการปฏิบัติงาน

6) จัดการเรียนรู้ โดยผู้สอนต้องคำนึงถึงความต้องการ ความสนใจ ความพร้อมทางร่างกาย อุปนิสัย สติปัญญา และประสบการณ์เดิมของผู้เรียน

2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้

เพื่อให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนกลุ่มการทำงานอาชีพจึง
เสนอแนะรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้

(1) การเรียนรู้จากปฏิบัติจริง (2) การเรียนรู้จากการศึกษาค้นคว้า (3) การเรียนรู้จากประสบการณ์ และ(4) การเรียนรู้จากการทำงานกลุ่ม

รูปแบบการจัดการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว ผู้สอนจะเริ่มต้นจากรูปแบบใดก่อนหลังก็ได้ และอาจจัดการเรียนรู้ให้ครบทั้ง 4 รูปแบบ หรือไม่ครบทั้ง 4 รูปแบบก็ได้ รายละเอียดของแต่ละรูปแบบ มีดังนี้

1. การเรียนรู้จากปฏิบัติจริง เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือทำงานจริงๆ มีขั้นตอนอย่างน้อย 3 ขั้นตอน คือ (1) ขั้นศึกษาและวิเคราะห์ (2) ขั้นวางแผน และ(3) ขั้นปฏิบัติ ได้แก่ ผู้สอนให้คำแนะนำ ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ และผู้เรียนฝึกฝน

2. การเรียนรู้จากการศึกษาค้นคว้า เป็นการเรียนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่สนใจจากแหล่งความรู้ต่างๆ จนสามารถสนองแรงจูงใจใฝ่รู้ของตนเอง ทั้งนี้ผู้สอนควรให้ผู้เรียนเรียบเรียงกระบวนการแสวงหาความรู้ เสนอต่อผู้สอนและกลุ่มผู้เรียน

3. การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 3.1 ครูผู้สอนสร้างกิจกรรม โดยที่กิจกรรมนั้นอาจจะเชื่อมโยงกับสถานการณ์ของผู้เรียน หรือเป็นกิจกรรมใหม่ หรือเป็นประสบการณ์ในชีวิตประจำวันก็ได้
- 3.2 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมจากข้อ 3.1) โดยการอภิปราย การศึกษากรณีตัวอย่าง หรือการปฏิบัติกิจกรรมนั้นๆ ฯลฯ
- 3.3 ผู้เรียนวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติกิจกรรมว่าเกิดขึ้นจากสาเหตุอะไร
- 3.4 สรุปผลที่ได้จากข้อ 3.3) เพื่อนำไปสู่หลักการ / แนวคิดของสิ่งที่ได้เรียนรู้
- 3.5 นำหลักการ / แนวคิดจากข้อ 3.4) ไปใช้กับกิจกรรมใหม่ หรือกิจกรรมอื่นๆ หรือสถานการณ์ใหม่ต่อไป

อนึ่งเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างสมบูรณ์ ผู้สอนควรดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้ครบทั้ง 5 ขั้นตอน (ข้อ 3.1 – 3.5)

4. การเรียนรู้จากการทำงานกลุ่ม

เป็นการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้มีการเลือกใช้กระบวนการกลุ่ม กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการสร้างค่านิยม กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด กระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่น ฯลฯ ในการจัดการเรียนรู้ให้ประสบผลสำเร็จ

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ เป็นกลุ่มสาระที่ว่าด้วยการทำงาน และการสร้างนิสัยในการทำงาน ที่ให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงมากที่สุด การเรียนการสอนต้องเน้นกระบวนการทำงาน โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้ทำกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เอง ตามมาตรฐานการเรียนรู้

4. เขตพื้นที่การศึกษาศูรินทร์ เขต 3

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศูรินทร์ เขต 3 เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และมาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ดังนี้

1. บริหารกิจการของสถานศึกษาหรือส่วนราชการให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการและสถานศึกษาหรือส่วนราชการ รวมทั้งนโยบายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาหรือส่วนราชการ
 2. ประสานการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้งควบคุมบุคลากร การเงิน การพัสดุ สถานที่ และทรัพย์สินอื่นของสถานศึกษาหรือส่วนราชการให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับของทางราชการ
 3. เป็นผู้แทนของสถานศึกษาหรือส่วนราชการในกิจการทั่วไป รวมทั้งการจัดทำนิติกรรมสัญญาในราชการของสถานศึกษาหรือส่วนราชการตามวงเงินงบประมาณที่สถานศึกษาหรือส่วนราชการได้รับตามที่ได้รับมอบอำนาจ
 4. จัดทำรายงานประจำปีเกี่ยวกับกิจการของสถานศึกษาหรือส่วนราชการเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา
 5. อำนาจหน้าที่ในการอนุมัติประกาศนียบัตรและวุฒิปัตร์ของสถานศึกษาให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด
 6. ปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดกระทรวง เลขานุการสภาการศึกษา เลขานุการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เลขานุการคณะกรรมการการอุดมศึกษา เลขานุการคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่กระทรวงมอบหมาย
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ได้ตระหนักถึงเจตนารมณ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พระราชบัญญัติ และกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี จึงได้กำหนดแผนนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 เพื่อให้สถานศึกษาใช้เป็นกรอบแนวทางดำเนินงานตามภารกิจเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ดังนี้

3.1 วิสัยทัศน์

ภายในปี 2554 จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้อย่างทั่วถึงมีคุณภาพ พัฒนาคู่มือและบุคลากรทางการศึกษาสู่ความเป็นมืออาชีพ ผู้เรียนเป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข ดำเนินความเป็นไทย

3.2 เป้าหมาย

เพื่อให้ประชากรในวัยเรียนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองมีคุณธรรม จริยธรรม และดำรงชีวิตแบบวิถีไทยอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

3.3 พันธกิจ

- 1) บริหารและจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอนเทคโนโลยีและรูปแบบการเรียนการสอน เทคนิควิธีสอน รวมทั้งการวัดผลและประเมินผลให้มีความสำคัญการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนานวัตกรรมผลผลิตตามสภาพจริง และส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข สำนึกความเป็นไทย
- 2) ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สถานประกอบการให้เอื้อต่อการแสวงหาความรู้ และระบบข้อมูลสารสนเทศสำหรับสถานศึกษา
- 3) ส่งเสริมพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาสู่ความเป็นมืออาชีพ

3.4 กลยุทธ์หน่วยงาน

- 1) ส่งเสริมให้องค์กรส่วนท้องถิ่น ชุมชน ร่วมมือกับสถานศึกษาจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ทั่วถึงและมีคุณภาพ เน้นผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข
- 2) ส่งเสริมการประกันสิทธิภาพ และโอกาสในการเรียน ได้รับการศึกษาภาคบังคับของเยาวชนทุกกลุ่ม
- 3) ส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารและจัดการศึกษา เพิ่มความเข้มแข็งและประสิทธิภาพของโรงเรียน ตลอดถึงการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ
- 4) พัฒนาผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาสู่ความเป็นมืออาชีพ โดยมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ ทางด้านการบริหารจัดการเรียนการสอนตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา
- 5) สนับสนุนให้สถานศึกษามีอิสระในการบริหารจัดการและเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบภายในกรอบที่กฎหมายกำหนด
- 6) พัฒนาคุณภาพการศึกษา การทบทวนพัฒนาหลักสูตร การจัดกระบวนการเรียนตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้และการจัดระบบการดูแลนักเรียน
- 7) พัฒนาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้ทันสมัย พึ่งพอใจต่อผู้รับบริการ และพัฒนาเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT)

3.5 ข้อมูลประชากร

- 1.) จำนวนบุคลากรทางการศึกษา จำแนกได้ดังนี้

ผู้บริหาร โรงเรียน	256	คน
รองผู้อำนวยการ โรงเรียน	114	คน
ข้าราชการครู	2,958	คน
ครูอัตราจ้าง	210	คน

ครูที่เลี้ยงเด็กก่อนประถม	39	คน
ลูกจ้างประจำ	260	คน
ลูกจ้างชั่วคราว	7	คน

2.) จำนวนนักเรียน จำแนกตามระดับชั้น

อนุบาล 1	6,370	คน
อนุบาล 2	6,799	คน
ประถมศึกษาปีที่ 1	7,501	คน
ประถมศึกษาปีที่ 2	7,931	คน
ประถมศึกษาปีที่ 3	7,708	คน
ประถมศึกษาปีที่ 4	7,504	คน
ประถมศึกษาปีที่ 5	8,007	คน
ประถมศึกษาปีที่ 6	7,691	คน
มัธยมศึกษาปีที่ 1	7,481	คน
มัธยมศึกษาปีที่ 2	7,091	คน
มัธยมศึกษาปีที่ 3	5,764	คน
มัธยมศึกษาปีที่ 4	2,268	คน
มัธยมศึกษาปีที่ 5	2,190	คน
มัธยมศึกษาปีที่ 6	2,076	คน

3.6 เขตพื้นที่รับผิดชอบ

3.6.1) เขตรับผิดชอบ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 มีเขตพื้นที่ในความรับผิดชอบ จำนวน 6 อำเภอ คือ (1)อำเภอปราสาท (2)อำเภอกาบเชิง (3)อำเภอสังขะ (4)อำเภอพนมดงรัก (5)อำเภอบัวเขต และ(6)อำเภอศรีณรงค์

3.6.2) จำนวนโรงเรียนในความรับผิดชอบ ประกอบด้วย 256 โรงเรียน โดยแยกออกเป็น

- 1) โรงเรียนที่เปิดสอนระดับก่อนประถมศึกษา ช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 จำนวน 160 โรงเรียน
- 2) โรงเรียนที่เปิดสอนระดับก่อนประถมศึกษา ช่วงชั้นที่ 1 ช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 จำนวน 74 โรงเรียน
- 3) โรงเรียนที่เปิดสอนระดับช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 จำนวน 22 โรงเรียน

โดยสรุป เขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์เขต 3 มีความมุ่งหวังในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ทั่วถึง มีคุณภาพ เป้าหมาย คือ ประชากรในวัยเรียน จำนวน 86,381 คน ใน 6 อำเภอ คืออำเภอปราสาท อำเภอกาบเชิง อำเภอสังขะ อำเภอพนมดงรัก อำเภอบัวเชด และอำเภอศรีณรงค์ ซึ่งมีโรงเรียนในสังกัดทั้งสิ้น จำนวน 256 โรงเรียน

5. ครูระดับมัธยมศึกษา

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 4 ได้บัญญัติความหมายของครูว่า “ครู” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน ดังนั้นคุณลักษณะของครูระดับมัธยมศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยพิจารณาคุณลักษณะของครูตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูซึ่งสามารถกำหนดเป็นคุณลักษณะของครูได้ 5 ด้าน ดังนี้ คือ ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรมจรรยาบรรณ ด้านมุ่งมั่นพัฒนา ด้านความรู้ทางวิชาการ และด้านทักษะการสอน รายละเอียดดังนี้ (มาตรฐานวิชาชีพครู 2537 :1-25)

5.1 ด้านบุคลิกภาพ

บุคลิกภาพเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้แต่ละบุคคลแตกต่างจากบุคคลอื่น แสดงถึงความเป็นตัวตนของแต่ละบุคคล ซึ่งบุคลิกภาพมีความสำคัญทั้งในด้านส่วนตัว และวิชาชีพของแต่ละบุคคล กล่าวคือ หากบุคคลใดมีบุคลิกภาพที่ดีย่อมส่งผลให้บุคคลที่เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจเคารพ เลื่อมใสศรัทธา ยกย่องให้เกียรติ เป็นที่ชื่นชมของบุคคลที่พบเห็น และพร้อมทั้งจะให้การสนับสนุน ดังนั้นบุคคลที่มีบุคลิกภาพที่ดีย่อมมีความมั่นใจและพร้อมที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นหากครูเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพที่ดีแล้วย่อมเป็นปัจจัยช่วยส่งเสริมให้การอบรมสั่งสอนของครูมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บุคลิกภาพที่ดีของครูเป็นคุณลักษณะที่สำคัญ ทั้งนี้เพราะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์และชุมชน นอกจากนี้บุคลิกภาพของครูยังมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการดำเนินวิชาชีพครู ซึ่งบุคลิกภาพที่สำคัญของครูอาจจำแนกเป็น 4 ด้าน คือ

5.1.1 บุคลิกทางกาย เป็นบุคลิกภาพที่สังเกตได้ง่ายและเป็นสิ่งที่ปรากฏต่อบุคคลทั่วไปเป็นความประทับใจครั้งแรกที่เกิดกับผู้พบเห็น ดังนี้

- 1) รูปร่าง หน้าตา ผิวพรรณ บุคลิกส่วนนี้เป็นมาโดยกำเนิด อาจแก้ไขได้ยากแต่สามารถปรับปรุงและพัฒนาได้ตามสมควร
- 2) การแต่งกาย เป็นการเสริมบุคลิกภาพที่สำคัญเพราะการแต่งกายของ

ครูเป็นสิ่งแรกที่ศิษย์ ผู้ปกครองและบุคคลทั่วไปมองเห็น จึงเป็นการสร้างเจตคติที่ดีต่อตัวครู

3) กิริยามารยาท เป็นบุคลิกภาพเกี่ยวกับความประพฤติและการปฏิบัติตนต่อบุคคลต่าง ๆ ในสังคม กิริยามารยาทที่ดี คือ การวางตัวให้ถูกกาลเทศะ เหมาะสมกับบุคคล โดยมีความสุภาพเป็นพื้นฐาน

5.1.2 บุคลิกภาพทางสังคม เป็นบุคลิกภาพที่แสดงออกให้ผู้อื่นพบเห็นได้ เช่นเดียวกับบุคลิกภาพทางร่างกายเพียงแต่มีผลจากบุคลิกภาพภายในของบุคคลนั้น ๆ ด้วย โดยเฉพาะค่านิยมทางสังคม ทศนคติ เจตคติ ตลอดจนคุณธรรม ได้แก่

1) มารยาทที่ดี การมีสัมมาคารวะ วาจาสุภาพ รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน ล้วนเป็นมารยาทที่เสริมให้บุคลิกภาพทางสังคมดีขึ้น

2) ความจริงใจ เป็นบุคลิกที่สำคัญมากในการสอน ครูที่สอนอย่างจริงจัง จะมีความจริงจังกน่าเชื่อถือน่าไว้วางใจ

3) ความรับผิดชอบ เป็นการควบคุมตนเองให้ปฏิบัติหน้าที่ให้ได้ผลสำเร็จ และควบคุมพฤติกรรมของตน ไม่ให้ทำผิดกติกาต่าง ๆ ทั้งขององค์กรและสังคม

4) ความซื่อสัตย์ ทำให้ครูเป็นบุคคลที่ดีเด่นและเป็นที่น่าไว้วางใจทั้งจากศิษย์ ผู้บังคับบัญชาและผู้ปกครอง

5) การรู้จักผ่อนปรน ช่วยรักษาน้ำใจและประสานความรู้สึกที่ดีต่อกัน โดยเฉพาะนักเรียนทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใกล้ชิดกับครูมากขึ้น

6) การเข้าท่มพิธีต่าง ๆ ในสังคม ครูต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามธรรมเนียมและจารีตของสังคม

5.1.3 บุคลิกภาพทางอารมณ์ เป็นบุคลิกภาพภายในที่อาจแสดงออกมาให้เห็นหรือไม่ก็ได้

1) อารมณ์ขัน เป็นบุคลิกภาพที่สำคัญที่ช่วยสร้างบรรยากาศและก่อให้เกิดความสนิทสนมกับผู้อื่น ได้ดี

2) อารมณ์ดี ช่วยเสริมให้ควรเป็นบุคคลที่น่าพบปะ ปรีกษาหาหรือ นักเรียนมีความกล้าและพอใจพูดคุยด้วย

3) อารมณ์เย็น ช่วยให้ครูเป็นผู้นำคบค้าสมาคมด้วย ช่วยให้ครูอดทนต่อการสั่งสอนศิษย์ ช่วยให้ครูพูดจาสุภาพไพเราะอยู่เสมอ

4) ความฉลาดทางอารมณ์ ครูที่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดีจะเปรียบในการดำเนินชีวิต ช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นไปด้วยดี

5.1.4 บุคลิกภาพทางสติปัญญา ครูต้องเป็นผู้พยายามศึกษา ค้นคว้า วิจัย แสวงหา

ความรู้ใหม่ ๆ เข้าร่วมสมาคมทางวิชาชีพและวิชาการอยู่เสมอ รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อ
สติปัญญาซึ่งสิ่งเหล่านี้ย่อมช่วยพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพของสติปัญญาได้เป็นอย่างดี

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า บุคลิกภาพที่ดีเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ผู้ประกอบการวิชาชีพครู
ต้องตระหนักและใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตน เพราะผู้ที่มีบุคลิกภาพที่ดี ย่อมเป็นที่
ชื่นชอบของศิษย์ ผู้ปกครอง ตลอดจนเพื่อนร่วมงาน ดังนั้นคุณลักษณะดังกล่าวจึงนับเป็นบุคลิกภาพ
ที่ส่งผลให้ครูสามารถสร้างสัมพันธภาพกับสังคมได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นที่น่าเชื่อถือของสังคม ใน
ขณะเดียวกันอาชีพครูต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นดั่งแม่แบบแก่สังคมด้วย ดังนั้นจึงมีความจำเป็น
อย่างยิ่งที่ครูต้องมีบุคลิกภาพที่ดั่งงามเหมาะสม

5.2 ด้านคุณธรรมและจรรยาบรรณ

คุณธรรม จรรยาบรรณเป็นกรอบการดำเนินชีวิตในวิชาชีพที่บุคคลนั้นควรยึดถือ
ปฏิบัติซึ่งคุณธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพมีเฉพาะในวิชาชีพชั้นสูง มีจุดประสงค์มุ่งหมายให้มี
ความเจริญ มั่นคงต่อผู้ปฏิบัติงานและวิชาชีพนั้น ๆ การปฏิบัติตามคุณธรรมและจรรยาบรรณแห่ง
วิชาชีพอย่างเคร่งครัดสม่ำเสมอ จะนำมาซึ่งความเจริญและมั่นคงในการประกอบวิชาชีพ และช่วย
ยกระดับวิชาชีพของตนให้มีเกียรติภูมิสูงขึ้น วิชาชีพครูได้รับการยกย่องและจัดเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่
มีความจำเป็นต่อสังคม เป็นอาชีพที่ช่วยสร้างสรรค์สังคมให้เป็นไปในแนวทางที่ปรารถนา ฉะนั้นผู้
ประกอบวิชาชีพครูจึงต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับที่สูงเช่นกัน การกำหนดจรรยาบรรณ
ครูหรือจรรยาวิชาชีพครูจึงเป็นมาตรการหนึ่งที่ใช้ควบคุมความประพฤติการปฏิบัติตนของผู้
ประกอบวิชาชีพครู

จรรยาบรรณครูในปัจจุบัน คณะกรรมการอำนวยการคุรุสภาประกาศใช้ระเบียบคุรุ
สภาว่าด้วยจรรยาบรรณครู พ.ศ 2539 มีทั้งหมด 9 ข้อ ดังนี้

- 1) ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือส่งเสริมให้กำลังใจใน
การศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า
- 2) ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงาม
ให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ
- 3) ครูต้องประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ทั้งทางกาย วาจาและจิตใจ
- 4) ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ
อารมณ์และสังคมของศิษย์
- 5) ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ ในการปฏิบัติหน้าที่
ตามปกติและไม่ใช้ให้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ
- 6) ครูย่อมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ให้ทันต่อ

การพัฒนาทางวิชาการ เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง อยู่เสมอ

- 7) ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครูและเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู
- 8) ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์
- 9) ครูพึงประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญา

และวัฒนธรรมไทย

กล่าวโดยสรุปแล้ว จรรยาบรรณของวิชาชีพครู มุ่งเน้นให้ครูสร้างคามดีงามที่ผู้ประกอบวิชาชีพครูพึงปฏิบัติ สนับสนุนความรับผิดชอบต่อนักเรียนและสังคม ต่อวิชาชีพ และต่อสมาชิกของวิชาชีพ มุ่งเน้นการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต อดทนเสียสละตลอดจนกำหนดใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีต่อศิษย์และชุมชน

5.3 ด้านมุ่งมั่นพัฒนา

จากภาระหน้าที่อันยิ่งใหญ่ของครู คือการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นรอบด้านเพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก ครูจึงจำเป็นต้องศึกษาพัฒนาตนเอง เสริมสร้างศักยภาพ ความรู้ความสามารถในวิชาชีพ ให้มีความรู้เท่าทันต่อกระแสแห่งความรู้ ดังนั้นความสามารถในการคิดและปรับตัวเป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะกับความเป็นครูผู้ที่มีหน้าที่ในการเตรียมเยาวชนให้พร้อมที่จะเผชิญกับกระแสดังกล่าว

5.4 ด้านความรู้ทางวิชาการ

คุณลักษณะของผู้ประกอบวิชาชีพครูที่สำคัญประการหนึ่งคือ ความรู้ทางวิชาการ ซึ่งครูที่ดีควรมีความรู้กว้างขวางในสิ่งเกี่ยวกับวิชาที่ตนจะสอน มีการศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ และสามารถนำความไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ต่อตัวผู้เรียน เกิดการยอมรับนับถือ สร้างความเชื่อมั่นและยอมรับนับถือจากผู้เรียน ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานสอนมาก ดังนั้นผู้ประกอบวิชาชีพครูควรให้ความสนใจและศึกษาหาความรู้ความสามารถทางวิชาการเพิ่มเติมเสมอ

5.5 ด้านทักษะการสอน

ทักษะจะเกิดขึ้นได้จำเป็นต้องมีการฝึกฝนอย่างถูกต้องสม่ำเสมอผู้ที่เป็นครูจึงจำเป็นต้องได้รับการฝึกทักษะการสอนในด้านต่าง ๆ อย่างถูกต้องตามหลักเกณฑ์ และมีแบบแผนเพื่อเป็นครูที่มีประสิทธิภาพที่ดี ประสบผลสำเร็จในวิชาชีพแห่งตน

โดยสรุปว่า ครูระดับมัธยมศึกษาควรมีคุณลักษณะที่ดีตามมาตรฐานวิชาชีพครู คือ (1) ด้านบุคลิกภาพ (2) ด้านคุณธรรมและจรรยาบรรณ (3) ด้านมุ่งมั่นพัฒนา (4) ด้านความรู้ทางวิชาการ และ (5) ด้านทักษะการสอน

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับ เรื่อง การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอนงานอาชีพ ของครูในระดับมัธยมศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2539) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการเรียน การสอน ผลการวิจัยพบว่า (1) ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่ ได้สนับสนุนให้ ครูผู้สอนนำความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านในท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน (2) ส่วน ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ ได้เชิญวิทยากรท้องถิ่นหรือผู้รู้ในท้องถิ่นมาให้ความรู้แก่ ครู ส่งเสริมการจัดทำสื่อการเรียนการสอนให้มีความหลากหลาย และการสำรวจแหล่งความรู้จาก ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการสนับสนุนด้านงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ตลอดจนจัดให้มีการ แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างครูกับประชาชนในท้องถิ่น (3) เรื่องการประกอบ อาชีพในท้องถิ่น ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำมาจัดการเรียนการสอนในกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ ได้แก่ การปลูกพืชแบบเกษตรธรรมชาติ การทำปุ๋ยหมัก และการทอผ้า และ(4) ปัญหาและอุปสรรค ส่วนใหญ่พบว่า ขาดการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณ ครูผู้สอนมีความเข้าใจในการ นำความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านไปใช้ในการเรียนการสอนค่อนข้างน้อย และวิทยากร ท้องถิ่นบางคนมีความเข้าใจในการถ่ายทอดท้องถิ่นค่อนข้างน้อย

กรรมจักร์ ปัญสงเสริม (2541:79-83) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การใช้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นในการเรียนการสอนวิชางานประดิษฐ์ เรื่อง การประดิษฐ์ของใช้ตามกระบวนการ 9 ขั้นตอน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า สภาพปัญหาในการจัดการเรียน การสอน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ (1) ครูมีภาระอื่นนอกเหนือจากงานสอนมาก (2)ครูผู้สอน ไม่มีความถนัดในการสอนวิชางานประดิษฐ์ (3) ครูผู้สอนไม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร เท่าที่ควร (4)ผู้บริหารเห็นว่า การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญน้อยกว่าวิชาอื่น (5) ครู ส่วนมากไม่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาร่วมจัดกิจกรรม การเรียนการสอน (6) นักเรียนส่วนใหญ่เกิดพฤติกรรมตามทักษะกระบวนการ 9 ขั้นตอน นักเรียน เกิดพฤติกรรมตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้ 7 ข้อ อยู่ในระดับดีและพอใช้ และ (7)ผลการ เรียนของนักเรียนในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติอยู่ในระดับสูง

ณัฐยา ทิพรรัตน์ (2543) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “การจัดการเรียนการสอน วิชา

ศิลปศึกษา โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หนังสือนั่ง ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสงขลา” ผลการวิจัย พบว่า (1)ปราชญ์ชาวบ้านเห็นด้วยมากในการนำศิลปะพื้นบ้านทางด้านหนังสือนั่ง มาจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน โคนเน้นการสอนทางด้านการแสดงหนังสือนั่ง และการแกะรูปหนังสือนั่ง (2)สถานที่ใช้ในการเรียนการสอนเน้นการสอนที่โรงเรียนมากกว่าที่บ้าน (3)วิธีการสอนควรเน้นการสอนแบบสาธิต (4)การวัดและประเมินผลโดยการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน (5)ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติเองได้ (6) ครูผู้สอนและปราชญ์ชาวบ้านในโรงเรียนใช้วิธีการสอนแบบบรรยายสลับการสอนแบบสาธิต และแบ่งกลุ่มปฏิบัติงาน (7) ครูผู้สอนควรเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน และนำปราชญ์ชาวบ้านมาถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียนโดยตรง (8)การสอนจะเปิดสอนในคาบชุมนุม และเปิดเป็นวิชาเลือก (9)นักเรียนที่สนใจส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากกว่าตอนปลาย และ (10)สถานที่สอนส่วนใหญ่ใช้ห้องเรียนที่อยู่ภายในอาคารเรียน

ปรียพร ศรีงาม (2544 :98-101) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “สภาพ ปัญหา และความต้องการการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์” พบว่า (1)ครูส่วนใหญ่มีเหตุผลในการเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน เพราะภูมิเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่ควรอนุรักษ์และถ่ายทอดให้คนรุ่นหลัง (2)ด้านการเตรียมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของครูผู้สอน เตรียม โดยการสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนมาก (3)ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนใช้การบรรยาย การศึกษานอกสถานที่ การฝึกปฏิบัติ และการเชิญวิทยากรท้องถิ่นตามความเหมาะสม (4)ด้านการประเมินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ครูส่วนมากประเมินความสนใจผู้เรียนเป็นหลัก (5) ปัญหาและอุปสรรคพบว่า ในการนำภูมิปัญญามาใช้ในการเรียนการสอน คือ ขาดการวางแผนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการเรียนการสอน และขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณ และ(6)ด้านความต้องการสนับสนุนการใช้สื่อท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จ ครูผู้สอนมีความต้องการส่งเสริมให้บุคลากรทางการศึกษาเรียนรู้จากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น และหลังการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่างๆ แล้วผู้เรียนได้นำความรู้ที่ได้ไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน

ฉิสนันท์ พลอมาตย์ (2545 : 68 - 71) ได้ศึกษาเรื่อง ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นกับกระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา : กรณีศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอบ้านด่าน สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัย พบว่า (1) การดำเนินการก่อนสอน มีการสร้างความคุ้นเคยกับนักเรียน (2) วิธีการสอน มีการสอนแบบบรรยายประกอบการสาธิต และให้นักเรียนฝึกปฏิบัติตาม โดยใช้สื่อการสอนที่เป็นจริง ตาม

เนื้อหาวิชาที่สอน และ(3) ผลที่เกิดกับนักเรียนหลังจากที่ได้เรียนกับครูภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว นักเรียนเป็นคนเก่ง เป็นคนดี มีความสุข มีความกระตือรือร้น และใฝ่เรียนรู้ในการเรียน

สมหมาย สว่างวัฒนาภิรักษ์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า (1)ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี มาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค การจัดทำคำอธิบายรายวิชา การจัดหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรม การเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ และ(2)ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา คือ บุคลากรในโรงเรียน ไม่มีเวลาที่จะดำเนินการ ขาดการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับท้องถิ่น ผู้รู้ในท้องถิ่นไม่มีเวลามาร่วมประชุม ทำการสอนหรือการถ่ายทอดความรู้ และบุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ความเข้าใจในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้

วิศร พงษ์สุวรรณ (2548:64-64) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดร้อยเอ็ด ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย” ผลการวิจัยพบว่า แผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดร้อยเอ็ด มาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 80.23/80.36 และมีคะแนนจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

อรธณพ ไผ่เอ๋ย (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสอนของครูสังคมศึกษา คือ (1)ใช้รูปแบบการเชิญผู้มีความรู้ในภูมิปัญญาท้องถิ่นเขามาเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักเรียนในสถานศึกษา และ (2)การนำนักเรียนเข้าไปเรียนรู้กับผู้มีความรู้ในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นถึงแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยตัวเอง

โดยสรุป จากการเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1. ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านโภชนาการ อาหารท้องถิ่น มาจัดการเรียนการสอนในกลุ่มงานอาชีพ
2. ด้านการเตรียมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ครูผู้สอนมีการสำรวจแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน
3. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ครูผู้สอนให้นักเรียนไปศึกษานอกสถานที่

4. ด้านการวัดและประเมินผล ครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้วิธีการทดสอบและฝึกทักษะของนักเรียน
5. วิธีการสอน พบว่า ครูผู้สอนใช้วิธีให้นักเรียนฝึกปฏิบัติตาม โดยใช้สื่อของจริงในการฝึกปฏิบัติ
6. คุณลักษณะที่เกิดกับนักเรียนหลังจากที่ได้เรียนกับครูภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ นักเรียนเป็นคนเก่ง เป็นคนดี มีความสุข มีความกระตือรือร้น และใฝ่เรียนรู้ในการเรียน
7. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้มีแนวทางการนำมาใช้ 2 แนวทาง คือ (1) การเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่น มาสอนในโรงเรียน และ(2) การนำนักเรียนออกไปเรียนรู้นอกโรงเรียนกับภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรง
8. ปัญหาและอุปสรรคการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีดังนี้
 - 8.1 ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า (1) ภูมิปัญญาท้องถิ่น ขาดความชำนาญในวิธีการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ และ(2) เวลาของภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ตรงตามที่โรงเรียนจัดให้
 - 8.2 ด้านครูผู้สอน พบว่า (1) ครูผู้สอนมีความเข้าใจในการนำความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านไปใช้ในการเรียนการสอนค่อนข้างน้อย (2) ขาดการวางแผนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการเรียนการสอน และ(3) ครูผู้สอนไม่มีเวลาที่จะดำเนินการจัดการเรียนการสอน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 8.3 ด้านโรงเรียน พบว่า ขาดการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ และงบประมาณ

บทที่ 3

การดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอนงานอาชีพ ของ ครูผู้สอนในระดับช่วงชั้นที่ 3-4 เขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ระดับมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยมีการดำเนินการวิจัยครอบคลุม (1) การกำหนดประชากรกลุ่มตัวอย่าง (2) การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (3) การเก็บรวบรวมข้อมูล และ (4) การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูที่สอนสาระการงานอาชีพในระดับช่วงชั้นที่ 3-4 เขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ทั้งหมด 99 โรงเรียน จำนวน 515 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูที่สอนสาระการงานอาชีพ ในระดับช่วงชั้นที่ 3-4 เขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ทั้งหมด 99 โรงเรียน ได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง ตามขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ยึดตามตารางยามานะ (Yamana) ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 315 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอนงานอาชีพ ระดับช่วงชั้นที่ 3-4 เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ และ แบบมาตราประมาณค่า มีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

2.1 กำหนดสิ่งที่สอบถาม ครอบคลุม (1)ประเภทการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการเรียนการสอน (2) เนื้อหาที่นำมาใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน (3) รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน (4) การวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน (5) การเตรียมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน (6) การเตรียมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ โดยการเชิญวิทยากรท้องถิ่นมาร่วมจัดการเรียนการสอน (7) ขั้นตอนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน โดยการพานักเรียนไปศึกษาหาความรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (8) ขั้นตอนประเมินการใช้ภูมิ

ปัญหาท้องถิ่นในการเรียนการสอน (9) สื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (10) บทบาทของครูที่มีต่อการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน (11) บทบาทของนักเรียนในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน (12) คุณลักษณะที่นักเรียนได้รับจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (13) ประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน และ (14) ปัญหาและอุปสรรค ในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน

2.2 กำหนดรูปแบบของแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ และแบบสอบถามมาตราประมาณค่า

2.3 ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัย เกี่ยวกับการสร้างแบบสอบถาม และการหาคุณภาพของแบบสอบถาม

2.4 สร้างแบบสอบถามตามรูปแบบที่กำหนด คือ แบบสอบถามแบบเลือกตอบ สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวน 8 ข้อ แบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่าเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนมีจำนวน 14 ข้อ และข้อเสนอแนะมีจำนวน 1 ข้อ

2.5 ตรวจสอบแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ ผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเนื้อหา จำนวน 1 คน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 1 คน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเทคโนโลยีการศึกษา จำนวน 1 คน (รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิแสดงในภาคผนวก) ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบในด้านของเนื้อหาข้อคำถามครอบคลุมหัวข้อและสิ่งที่ประเมิน และภาษาที่ใช้ ผู้ทรงคุณวุฒิได้ตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามด้วยแบบประเมิน(รายละเอียดของแบบประเมินแสดงในภาคผนวก) ผลการประเมินคุณภาพของแบบสอบถามอยู่ในระดับดี ผู้ทรงคุณวุฒิมีข้อเสนอแนะปรับปรุงในข้อที่ 2.6

2.6 ปรับปรุงแบบสอบถาม ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ คือ การปรับคำถามและภาษาที่ใช้ในข้อคำถามที่เกี่ยวกับขั้นตอนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปัญหาและอุปสรรคในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.7 ทดลองใช้แบบสอบถาม นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับครูที่สอนสาระการงานอาชีพ ในระดับช่วงชั้นที่ 3-4 เขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ภาคเรียน 1/2551 จำนวน 50 คน มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง ผลการทดลองใช้ พบว่า ครูผู้สอนสาระการงานอาชีพส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจภาษาที่ใช้บางคำในข้อคำถามของแบบสอบถาม จึงได้นำแบบสอบถามมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของครูผู้สอน

2.8 จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ มีจำนวน 3 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปที่เกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม สอบถามเกี่ยวกับ อายุ เพศ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในด้านการสอน ระดับช่วงชั้นที่สอน ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และระยะเวลาที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 8 ข้อ

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สอบถามเกี่ยวกับ ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ระดับมัธยมศึกษา มีจำนวน 14 ข้อ ดังนี้

- 1) ประเภทการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการเรียนการสอน จำนวน 5 ข้อย่อย
- 2) เนื้อหาที่นำมาใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน จำนวน 7 ข้อย่อย
- 3) รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน จำนวน 2 ข้อย่อย
- 4) ขั้นตอนการวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน จำนวน 5 ข้อย่อย
- 5) การเตรียมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน จำนวน 7 ข้อย่อย
- 6) ขั้นตอนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน โดยการเชิญวิทยากรท้องถิ่นมาร่วมจัดการเรียนการสอน จำนวน 3 ข้อย่อย
- 7) ขั้นตอนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน โดยพานักเรียนไปศึกษาหาความรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 4 ข้อย่อย
- 8) ขั้นตอนประเมินผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน จำนวน 3 ข้อย่อย
- 9) สื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนงานอาชีพ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 6 ข้อย่อย
- 10) บทบาทของครูที่มีต่อการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน จำนวน 5 ข้อย่อย
- 11) บทบาทของนักเรียนในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน จำนวน 5 ข้อย่อย

12) คุณลักษณะที่นักเรียนได้รับจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
จำนวน 5 ข้อย่อย

13) ประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียน
การสอน จำนวน 2 ข้อย่อย

14) ปัญหาและอุปสรรค ในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียน
การสอน จำนวน 4 ข้อย่อย

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลในแบบสอบถามมีขั้นตอนดังนี้

3.1 จัดทำหนังสือขอความร่วมมือถึงสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3
ในการเก็บข้อมูล

3.2 วันเวลาในการส่ง และรับแบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการส่งแบบสอบถาม
ด้วยตนเอง ในวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2552 และเก็บรวบรวมกลับมาในระหว่างวันที่ 1 เมษายน พ.ศ.
2552 ถึง วันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2552

3.3 จำนวนแบบสอบถามที่ส่งมีจำนวน 400 ชุด ได้รับกลับมาจำนวน 400 ชุด
เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์จำนวน 315 ชุด คิดเป็นร้อยละ 78.75

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามนำมาทำการวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรม
คอมพิวเตอร์ เพื่อวิเคราะห์หาค่าสถิติต่าง ๆ ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

4.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานะภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดย
การ แจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percent)

สูตรค่าร้อยละ ใช้ในการวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้สอน ใช้สูตร

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{\text{ความถี่ของข้อ ๆ นั้น}}{\text{จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม}} \times 100$$

4.2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของครูผู้สอน เกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ของครูในระดับช่วงชั้นที่ 3-4 เขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้สูตร ดังนี้

1. สูตรค่าเฉลี่ย (Mean - \bar{X}) ใช้ในการหาระดับความคิดเห็นของครูผู้สอนที่มีต่อการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ โดยใช้สูตรดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อกำหนดให้	\bar{X}	คือ	คะแนนเฉลี่ย
	$\sum X$	คือ	ผลรวมทั้งหมดของคะแนน
	N	คือ	จำนวนผู้ตอบแต่ละข้อคำถาม

การวิเคราะห์แบบสอบถามความคิดเห็น กำหนดช่วงของค่าเฉลี่ยตามแนวของ จอห์น ดับบลิว เบสท์ และเจมส์ วี คาห์น (John W. Best and James V. Kahn) ดังนี้ (Best, John W. and Kahn, James V. 1986 : 181 – 182)

ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
4.50 – 5.00	การใช้ระดับมากที่สุด
3.50 – 4.49	การใช้ระดับมาก
2.50 – 3.49	การใช้ระดับปานกลาง
1.50 – 2.49	การใช้ระดับน้อย
1.00 – 1.49	การใช้ระดับน้อยที่สุด

2. สูตรค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation – S.D.) (Lafferty, Petter and Rowe, Julain, 1995 : 561 – 562)

$$\text{S.D.} = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อกำหนดให้	S.D.	คือ	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	$N \sum X^2$	คือ	ผลรวมยกกำลังสองของคะแนนทุกจำนวน
	$(\sum X)^2$	คือ	ผลรวมของคะแนนทุกจำนวนยกกำลังสอง
	N	คือ	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการวิจัย เรื่อง การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ของครูผู้สอนในระดับช่วงชั้นที่ 3-4 เขตพื้นที่การศึกษาศรีนครินทร์ เขต 3 ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามนำมาวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตอนที่ 1

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปที่เกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของครูผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า

- 1) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.80 รองลงมา เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 41.30
- 2) มีช่วงอายุอยู่ในช่วง 31-35 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 32.50 รองลงมาอยู่ในช่วงอายุ 25-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 18.10 ช่วงอายุ 36-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 15.60 ช่วงอายุ 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 14.40 ช่วงอายุน้อยกว่า 25 ปี คิดเป็นร้อยละ 8.10 ช่วงอายุ 56-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 6.30 และมีช่วงอายุ 51-55 ปี จำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 5.00
- 3) วุฒิการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม ระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 83.40 รองลงมา คือ ระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 9.70 ระดับอนุปริญญา/ปวส. คิดเป็นร้อยละ 4.10 และระดับการศึกษาที่น้อยที่สุด คือ ระดับอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 2.80
- 4) ตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นครู มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 25.60 รองลงมา คือ เป็นครูพนักงานราชการ คิดเป็นร้อยละ 23.10 ครูชำนาญการ คิดเป็นร้อยละ 21.30 ครูผู้ช่วย คิดเป็นร้อยละ 19.70 ครูชำนาญการพิเศษ คิดเป็นร้อยละ 9.70 และน้อยที่สุด คือ ครูเชี่ยวชาญ คิดเป็นร้อยละ 0.60
- 5) ประสบการณ์ด้านการสอน อยู่ในช่วง 6-10 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 35.90 เรียงลงมาตามลำดับ คือ ช่วง 1-5 ปี คิดเป็นร้อยละ 24.10 ช่วง 11-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.00 ช่วง 16-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 10.60 และน้อยที่สุด คือ ประสบการณ์มากกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 9.40
- 6) ระดับช่วงชั้นที่ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่อยู่ในระดับช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4

มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 70.00 รองลงมา คือ ช่วงชั้นที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 21.60 ช่วงชั้นที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 8.40

7) ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้และความเข้าใจ ในระดับปานกลาง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 67.80 รองลงมา คือ ระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 15.30 ระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 9.10 ระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 4.40 และมีความเข้าใจในระดับน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 3.40

8) ระยะเวลาที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นมากที่สุด คือ ช่วงน้อยกว่า 1 ปี คิดเป็นร้อยละ 32.80 รองลงมาตามลำดับ คือ ช่วง 1-5 ปี และ 6-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.00 ช่วง 11-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 4.40 และ ช่วง 16-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 2.80 (ดูตาราง 1 ในภาคผนวก)

ตอนที่ 2

ผลการวิเคราะห์การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ

1. ผลการวิเคราะห์ประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ครูผู้สอนใช้ในการสอนงานอาชีพ พบว่า ประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ครูนำมาใช้ในระดับปานกลาง เรียงตามลำดับ คือ ด้านโภชนาการ/อาหารพื้นเมือง ($\bar{X} = 3.45$) ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ($\bar{X} = 3.37$) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.33$) ด้านเกษตรกรรม ($\bar{X} = 3.26$) และ ด้านแพทย์แผนไทย ($\bar{X} = 3.01$) (ดูจากตารางที่ 2 ในภาคผนวก)

2. ผลการวิเคราะห์เนื้อหาที่ครูผู้สอนนำมาใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ พบว่า เนื้อหาที่ครูผู้สอนนำมาใช้ในระดับมาก คือ ผลิตภัณฑ์อาหารท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.60$) และระดับปานกลาง เรียงตามลำดับ คือ ผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่ ($\bar{X} = 3.39$) ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว ($\bar{X} = 3.30$) ผลิตภัณฑ์จากงานไม้ ($\bar{X} = 3.25$) ผลิตภัณฑ์จากใบตาล ($\bar{X} = 3.25$) ผลิตภัณฑ์งานทอผ้า ($\bar{X} = 3.14$) และผลิตภัณฑ์งานปั้น ($\bar{X} = 3.11$) (ดูจากตารางที่ 3 ในภาคผนวก)

3. ผลการวิเคราะห์รูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ พบว่า รูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ครูนำมาใช้ในระดับมาก คือ พาณักเรียนไปศึกษาหาความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.90$) และ เชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียน ($\bar{X} = 3.53$) (ดูจากตารางที่ 4 ในภาคผนวก)

4. ผลการวิเคราะห์ขั้นการวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ พบว่า ขั้นตอนการวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ครูใช้อยู่ในระดับปานกลาง คือ สำรวจและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.20$) แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการตามโครงการ ($\bar{X} = 3.09$) เขียนโครงการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ($\bar{X} = 2.98$) การวิเคราะห์หลักสูตรเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 2.84$) และจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ($\bar{X} = 2.71$) (ดูจากตารางที่ 5 ในภาคผนวก)

5. ผลการวิเคราะห์การเตรียมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ พบว่า ครูมีการเตรียมการอยู่ในระดับปานกลาง คือ การผลิตสื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ($\bar{X} = 3.40$) เตรียมสื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ($\bar{X} = 3.33$) เตรียมยานพาหนะในการพานักเรียนไปใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ($\bar{X} = 3.25$) สำรวจสถานที่แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.20$) เตรียมงบประมาณดำเนินการตามโครงการการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ($\bar{X} = 3.17$) ติดต่อประสานงานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.17$) และเตรียมเครื่องมือในการประเมินผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ($\bar{X} = 2.91$) (ดูจากตารางที่ 6 ในภาคผนวก)

6. ผลการวิเคราะห์ ขั้นตอนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ พบว่าขั้นตอนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ โดยการเชิญวิทยากรท้องถิ่น มาร่วมจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลาง คือ ชั้นประกอบกิจกรรมการเรียน ($\bar{X} = 3.14$) ชี้นำเข้าสู่บทเรียน ($\bar{X} = 2.96$) และขั้นสรุป ($\bar{X} = 2.96$) (ดูจากตารางที่ 7 ในภาคผนวก)

7. ผลการวิเคราะห์ขั้นตอนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ พบว่า ขั้นตอนการใช้โดยการพานักเรียนไปศึกษาหาความรู้จากวิทยากรท้องถิ่นหรือแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก คือ บันทึกการเผชิญกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ($\bar{X} = 3.79$) ศึกษาแผนกิจกรรมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ($\bar{X} = 3.71$) เผชิญกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ($\bar{X} = 3.60$) และสรุปผลการเผชิญกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ($\bar{X} = 3.50$) (ดูจากตารางที่ 8 ในภาคผนวก)

8. ผลการวิเคราะห์การประเมินการเรียนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ พบว่า ครูประเมินผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง คือ การเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.29$) การทดสอบ ($\bar{X} = 3.29$) และการตอบแบบสอบถาม ($\bar{X} = 3.29$) (ดูจากตารางที่ 9 ในภาคผนวก)

9. ผลการวิเคราะห์สื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนงานอาชีพ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า สื่อที่ครูผู้สอนใช้ในระดั้มาก คือ การใช้สื่อของจริง ($\bar{X} = 3.51$) และ ระดับปานกลาง คือ สื่อบุคคล ($\bar{X} = 3.25$) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ($\bar{X} = 3.25$) สื่อสิ่งพิมพ์ประเภท เอกสารประกอบการบรรยาย ($\bar{X} = 3.20$)

ชุดการเรียนจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.14$) ใบความรู้ ($\bar{X} = 3.06$) ใบงาน ($\bar{X} = 3.06$) สื่อซีดี ($\bar{X} = 3.03$) สื่อวีซีดี ($\bar{X} = 2.96$) หนังสือเรียน ($\bar{X} = 2.91$) หนังสือพิมพ์ ($\bar{X} = 2.85$) และ วารสาร ($\bar{X} = 2.85$) (ดูจากตารางที่ 10 ในภาคผนวก)

10. ผลการวิเคราะห์ บทบาทของครูที่มีต่อการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ พบว่า ครูผู้สอนมีบทบาทในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับมาก คือ ประสานงานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.70$) ประเมินติดตามนักเรียน ($\bar{X} = 3.62$) และ ให้คำแนะนำปรึกษาในการเรียน ($\bar{X} = 3.58$) ระดับปานกลาง คือ เตรียมแหล่งความรู้ ($\bar{X} = 3.47$) และ เป็นแหล่งความรู้ในบางส่วน ($\bar{X} = 3.41$) (ดูจากตารางที่ 11 ในภาคผนวก)

11. ผลการวิเคราะห์ บทบาทของนักเรียนในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ พบว่า นักเรียนมีบทบาทในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับมาก คือ มีส่วนร่วมในการติดต่อประสานงานภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.79$) มีส่วนร่วมในการเผชิญประสบการณ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.74$) มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียน ($\bar{X} = 3.74$) และ มีส่วนร่วมในการสรุปทบทวน ($\bar{X} = 3.51$) ความคิดเห็นในระดับปานกลาง คือ มีส่วนร่วมในการสร้างสัมพันธภาพอันดีกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.43$) (ดูจากตารางที่ 12 ในภาคผนวก)

12. ผลการวิเคราะห์ คุณลักษณะของนักเรียนที่ได้รับจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะในระดับมาก คือ ใฝ่เรียนรู้ ($\bar{X} = 3.70$) มีวินัย ($\bar{X} = 3.59$) อยู่อย่างเพียงพอ ($\bar{X} = 3.59$) มุ่งมั่นในการทำงาน ($\bar{X} = 3.59$) และ รักความเป็นไทย ($\bar{X} = 3.59$) (ดูจากตารางที่ 13 ในภาคผนวก)

13. ผลการวิเคราะห์ ประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ พบว่า

1) ประโยชน์ที่ครูได้รับอยู่ในระดับมาก คือ ครูสามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ในการสอนหรือฝึกทักษะงานอาชีพให้กับนักเรียน ($\bar{X} = 3.85$) ครูมีความมั่นใจมากขึ้นในการสอน ($\bar{X} = 3.72$) ครูสามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียน ($\bar{X} = 3.64$) ทดแทนครูที่ไม่มีความชำนาญ ($\bar{X} = 3.60$) และครูสามารถนำไปใช้ในการออกแบบ วางแผนการจัดการเรียนการสอนงานอาชีพ ($\bar{X} = 3.50$) และระดับปานกลาง คือ ครูสามารถนำไปใช้ในการออกแบบ จัดทำสื่อการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.39$)

2) ประโยชน์ที่นักเรียนได้รับ อยู่ในระดับมาก คือ นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง ($\bar{X} = 3.65$) นักเรียนใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้วยตนเอง ($\bar{X} = 3.65$) และนักเรียนสามารถใช้เป็นแหล่งฝึกทักษะงานอาชีพ ($\bar{X} = 3.54$) (ดูจากตารางที่ 14 ในภาคผนวก)

14. ผลการวิเคราะห์ ปัญหาและอุปสรรคในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ พบว่า

1) ปัญหาและอุปสรรคของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในระดับมาก คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ขาด

วิธีการในการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้สู่ผู้เรียน ($\bar{X} = 3.79$) และ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีเวลาในการร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนน้อย ($\bar{X} = 3.59$) ระดับปานกลาง คือ ระยะทางในการเดินทางห่างไกล ($\bar{X} = 3.25$)

2) ปัญหาและอุปสรรคในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ของครู ในระดับปานกลาง คือ ครูขาดความเข้าใจในการนำความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.39$) ครูมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.37$) และ ครูมีภาระกิจมาก ไม่สามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่น / ความรู้จาก ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.36$)

3) ปัญหาและอุปสรรคในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ของนักเรียน คือ นักเรียนขาดความเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.50$) และ ระดับปานกลาง คือ นักเรียนเดินทางลำบาก ($\bar{X} = 3.47$)

4) ปัญหาและอุปสรรคในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพของโรงเรียนระดับมากที่สุด คือ โรงเรียนขาดงบประมาณในการสนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ($\bar{X} = 4.60$) และระดับมาก คือ โรงเรียนขาดวัสดุ อุปกรณ์ ในการสนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ($\bar{X} = 4.10$) (ดูจากตารางที่ 15 ในภาคผนวก)

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนงานอาชีพ ของครูในระดับมัธยมศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 สามารถสรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ สรุปการวิจัย พบว่า

1.1 รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1) วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ของครูระดับมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3

2) วัตถุประสงค์เฉพาะ

(1) เพื่อศึกษาประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ครูระดับมัศึกษานำมาใช้ในการเรียนการสอนงานอาชีพ

(2) เพื่อศึกษาเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ครูระดับมัศึกษานำมาใช้ในการเรียนการสอนงานอาชีพ

(3) เพื่อศึกษารูปแบบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ครูระดับมัศึกษานำมาใช้ในการเรียนการสอนงานอาชีพ

(4) เพื่อศึกษาบทบาทของครู และนักเรียน ที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ

(5) เพื่อศึกษาประโยชน์ที่ครู และนักเรียนได้รับจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ

(6) เพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรคในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ

1.3 การดำเนินการวิจัย

1.3.1 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

- ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนงานอาชีพในระดับมัธยมศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จำนวน 515 คน จากทั้งหมด 99 โรงเรียน
- กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนงานอาชีพ ในระดับมัธยมศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ปีการศึกษา 2551 จำนวน 315 คน จากทั้งหมด 99 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยวิธีการเจาะจง ตามขนาดของกลุ่มประชากร ยึดตามตารางยามานะ (Yamana) ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 95 % จำแนกสัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 99 โรงเรียน จำนวน 315 คน คิดเป็นร้อยละ 61.16 ของกลุ่มประชากร

1.3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) มีจำนวน 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ จำนวน 8 ข้อ ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ และ แบบมาตราประมาณค่า จำนวน 14 ข้อ และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ โดยมีขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถาม ดังนี้ (1) กำหนดสิ่งที่จะประเมิน (2) ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและตำราเกี่ยวกับการเรียนการสอนจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสร้างแบบสอบถาม (3) กำหนดรูปแบบของแบบสอบถาม (4) สร้างแบบสอบถาม (5) ตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (6) ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ (7) ทดลองใช้แบบสอบถาม และ (8) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์

1.3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้จัดทำหนังสือขอความร่วมมือถึงสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ในการเก็บข้อมูล ดำเนินการส่งแบบสอบถามด้วยตนเอง ในวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2552 และเก็บรวบรวมกลับมาในระหว่างวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2552 ถึง วันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 จำนวนแบบสอบถามที่ส่งมีจำนวน 400 ชุด ได้รับกลับมาจำนวน 400 ชุดเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์จำนวน 315 ชุด คิดเป็นร้อยละ 78.75

1.3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.4 ผลการวิจัย

ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้

- 1) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ คือ ครูผู้สอนงานอาชีพในระดับมัธยมศึกษา พบว่าเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย อายุระหว่าง 31-35 ปี วุฒิการศึกษาส่วนใหญ่ระดับปริญญาตรี ประสบการณ์ด้านการสอนอยู่ระหว่าง 6-10 ปี ระดับชั้นที่สอนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ครูส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในระดับปานกลาง และระยะเวลาที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ส่วนใหญ่น้อยกว่า 1 ปี
- 2) ประเภทของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ พบว่า ครูส่วนใหญ่ใช้ในระดับปานกลาง คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านโภชนาการ/อาหารพื้นเมือง
- 3) เนื้อหาที่ครูผู้สอนนำมาใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ พบว่า อยู่ในระดับมาก คือ ผลิตภัณฑ์อาหารท้องถิ่น
- 4) รูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ พบว่า อยู่ในระดับมาก คือ การพานักเรียนไปศึกษาหาความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น
- 5) ขั้ววางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง คือ มีการสำรวจ และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน
- 6) ขั้นตอนการเตรียมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง คือ มีการผลิตสื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนงานอาชีพ
- 7) ขั้วดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ อยู่ในระดับปานกลาง คือ การเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเฉพาะในระดับมาก คือ การบันทึกการเผชิญกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ
- 8) การประเมินการเรียน โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง คือ การประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน
- 9) สื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนงานอาชีพ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า อยู่ในระดับมาก คือ การใช้สื่อของจริง
- 10) บทบาทของครูที่มีต่อการใช้ภูมิปัญญาในการเรียนการสอนงานอาชีพ พบว่า อยู่ในระดับมาก คือ การประสานงานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 11) บทบาทของนักเรียนในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ พบว่า อยู่ในระดับมาก คือ การมีส่วนร่วมในการติดต่อประสานงานภูมิปัญญาท้องถิ่น

12) คุณลักษณะของนักเรียนที่ได้รับจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ พบว่า อยู่ในระดับมาก คือ ใฝ่เรียนรู้

13) ประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ พบว่า ในระดับมาก คือ ครูสามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ในการสอน หรือฝึกทักษะงานอาชีพให้กับนักเรียน

14) ปัญหาและอุปสรรคในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ของภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ในด้านโรงเรียนขาดงบประมาณในการสนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ

2. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ของครูระดับมัธยมศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ผู้วิจัยมีประเด็นอภิปราย ดังนี้

1) จากการสอบถามความคิดเห็นของครูผู้สอนเกี่ยวกับประเภทของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ครูผู้สอนใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านโภชนาการ และอาหารพื้นเมืองมากที่สุด ทั้งนี้สอดคล้องกับ (1) งานวิจัยของกรมการศึกษานอกโรงเรียน (2543) ได้ศึกษาประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ครูนำมาเป็นวิทยากร พบว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้มากที่สุด คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านโภชนาการ ได้แก่ การทำอาหารหวาน คาว ต่าง ๆ” และ (2) ประกอบกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ได้นำเนื้อหาเกี่ยวกับการทำอาหารกำหนดไว้ในสาระการเรียนรู้แกนกลาง ระดับมัธยมศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ได้จัดทำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพโดยกำหนดไว้ในสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เกี่ยวกับอาหารท้องถิ่นท้องถิ่น เพื่อให้ครูใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียน ดังนั้นครูผู้สอนจึงใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านโภชนาการ และอาหารพื้นเมืองในการจัดการเรียนการสอน และจากการสอบถามความคิดเห็นของครูผู้สอนในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า เนื้อหาที่นำมาใช้ในการเรียนการสอน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมากที่สุด คือ ด้านผลิตภัณฑ์อาหารท้องถิ่นจึงมีความตรงกันในเรื่องเนื้อหา และประเภท

2) รูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ พบว่า ครูผู้สอนพานักเรียนไปศึกษาหาความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น ทั้งนี้สอดคล้องกับข้อค้นพบทั่วไป คือ ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนงานอาชีพน้อยกว่า 1 ปี ประกอบกับปัญหา และอุปสรรคในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพของโรงเรียนในระดับมาก คือ โรงเรียนขาดวัสดุ อุปกรณ์ในการ

สนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ดังนั้น ครูผู้สอนจึงใช้วิธีการพานักเรียนไปศึกษาหาความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น ซึ่งมีความสะดวกสำหรับครูและภูมิปัญญาท้องถิ่น และในเรื่อง วัสดุ อุปกรณ์ ที่จะให้นักเรียนได้เห็น และฝึกปฏิบัติจริง

3) การวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ

ครูผู้สอนส่วนใหญ่ดำเนินการสำรวจ และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนในระดับมากที่สุด ทั้งนี้สอดคล้องกับชลทิพย์ เอี่ยมสำอาง และวิศนี ศิลตระกูล (2534) ที่กล่าวถึงขั้นตอนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเป็นวิทยากร พบว่า “ควรมีการสำรวจสภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น และเก็บรวบรวมข้อมูลไว้...” ดังนั้น ครูผู้สอนส่วนใหญ่ จึงใช้วิธีการดำเนินการสำรวจ และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน เพื่อใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนตามลำดับต่อไป

4) ขั้นตอนเตรียมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ พบว่า

ครูผู้สอนส่วนใหญ่เตรียมการโดยการผลิตสื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ในระดับมากที่สุด ในประเด็นนี้ตรงกับการสอบถามการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านปัญหาและอุปสรรคในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพของภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น ขาดวิธีการในการถ่ายทอดถ่ายทอดเนื้อหาความรู้สู่ผู้เรียน” ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้ที่ครูผู้สอนต้องมีการผลิตสื่อที่ใช้ควบคู่กับภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับมากที่สุด

5) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ โดยการเชิญ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาร่วมจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้ในชั้นประกอบกิจกรรมการเรียนการสอน ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้สอดคล้องกับชลทิพย์ เอี่ยมสำอาง และวิศนี ศิลตระกูล (2533)งานวิจัยเรื่อง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน พบว่า “ส่วนใหญ่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะได้รับเชิญมามีส่วนร่วมในกิจกรรมการศึกษาของโรงเรียน

6) ขั้นตอนดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ พบว่า ครู

พานักเรียนไปศึกษาหาความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น ให้นักเรียนบันทึกการเผชิญกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เพราะการไปศึกษาหาความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือในแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น จำเป็นต้องมีการเดินทาง ดังนั้น สื่อประกอบการเรียนการสอนที่ครูทำได้ง่ายที่สุด คือ ใบงาน สำหรับให้ผู้เรียนได้จดบันทึกการเผชิญกิจกรรมในการเรียนการสอนงานอาชีพ ซึ่งสะดวกในการพกพาเดินทาง ไปศึกษาหาความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นการประหยัดงบประมาณในการจัดทำสื่อประกอบการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับ ความคิดเห็นของครูผู้สอนเกี่ยวกับ ปัญหา และอุปสรรคในการใช้ภูมิ

ปัญหาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ที่มีความคิดเห็นว่า โรงเรียนขาดงบประมาณในการสนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ มากที่สุด

7) การประเมินการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้การประเมิน 3 ประเภท คือ การเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน การทดสอบ การตอบแบบสอบถาม ทั้งนี้เป็นเพราะ ในกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน และการทดสอบ ส่วนมากประเมิน โดยการใช้แบบสอบถาม เป็นการประเมินระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการประเมินว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้มีคุณภาพระดับใด เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนา การจัดการเรียนการสอนในครั้งต่อไป

8) สื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนงานอาชีพ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในประเด็นนี้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้สื่อของจริงมากที่สุด สอดคล้องกับรูปแบบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนของครูผู้สอน นิยมใช้วิธีการพานักเรียนไปศึกษาที่แหล่งของภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่นจะใช้สื่อของจริงในการฝึกปฏิบัติ

9) บทบาทของครู ที่มีต่อการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ครูผู้สอนส่วนใหญ่ประสานงานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้สอดคล้องกับประกอบ ใจมัน (2539) ที่ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนในโรงเรียนขยายโอกาสการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า “การเตรียมการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ต้องมีการเตรียมการภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนการเรียนการสอนเสมอ” ดังนั้น การติดต่อประสานงานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงมีความสำคัญ ที่จะตรวจสอบได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความพร้อมหรือไม่ในการร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน เพราะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ครูผู้สอนจะใช้เป็นข้อมูลในการเตรียมการ และวางแผนการสอนต่อไป

10) บทบาทของนักเรียนในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ครูผู้สอนส่วนใหญ่ เห็นว่า นักเรียนควรมีส่วนร่วมในการติดต่อประสานงานภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับ (1) แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ของ โนลส์ (Knowles : อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี ,2550 : 70-71) ข้อที่ 1 คือ ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้มากหากมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้น การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในการติดต่อประสานงานภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการเลือกแหล่งเรียนรู้ร่วมกับครูผู้สอน และ (2) ประกอบกับนักเรียนเป็นบุคคลในท้องถิ่น จึงเป็นผลให้เกิด

สัมพันธภาพที่ีระหว่างครูผู้สอน นักเรียน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจะเอื้อต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนต่อไป

11) คุณลักษณะของนักเรียนได้รับจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพในระดับมากที่สุด คือ คุณลักษณะการไม่เรียนรู้ ทั้งนี้เพราะ (1) การจัดการเรียนการสอนโดยการพานักเรียนไปศึกษาหาความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ในแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น ส่วนใหญ่ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะใช้สื่อของจริง และ(2)ในการสอนให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง เกิดทักษะจากการฝึกปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับ กรมวิชาการ (2542) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน พบว่า “การให้นักเรียนฝึกปฏิบัติ เป็นการฝึกความรับผิดชอบทำให้เกิดความภาคภูมิใจ และมีความกระตือรือร้นที่จะเรียน ซึ่งส่งผลให้มีความเจริญงอกงามทางปัญญา และความคิด คือรู้จักคิด รู้จักหาเหตุผล และรู้จักแก้ปัญหา” ซึ่งบ่งบอกถึงลักษณะการไม่เรียนรู้ของผู้เรียน

12) ประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ พบว่า ครูผู้สอนใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ในการสอน หรือฝึกทักษะงานอาชีพให้กับนักเรียน ทั้งนี้เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่น และนักเรียนส่วนใหญ่จะอยู่ในท้องถิ่น ดังนั้น นอกเหนือจากเวลาเรียน นักเรียนสามารถไปใช้บริการภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นในการเรียนรู้ และฝึกปฏิบัติได้ ดังนั้น ครูผู้สอนจึงสามารถใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแหล่งเรียนรู้ในการสอน หรือฝึกทักษะงานอาชีพให้กับผู้เรียนได้ทั้งในเวลาเรียน และนอกเวลาเรียน โดยการให้นักเรียนศึกษาและเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นตามเวลาที่ตนเองสะดวก

13) ปัญหาและอุปสรรคในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ครูมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ปัญหา และอุปสรรคด้านโรงเรียน ขาดงบประมาณ ในการสนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ทั้งนี้สอดคล้องกับ ประกอบ ใจมั่น (2539) ที่ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนในโรงเรียนขยายโอกาสการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า “ปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงาน และงบประมาณไม่เพียงพอ

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

1) เนื้อหาที่นำมาใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ มีการใช้เนื้อหาด้านผลิตภัณฑ์อาหารท้องถิ่นในระดับมาก แต่เนื้อหาในด้านผลิตภัณฑ์จักสาน ไม้ไผ่ ผลิตภัณฑ์งานปั้น ผลิตภัณฑ์งานทอผ้า ผลิตภัณฑ์งานไม้ ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว และ ผลิตภัณฑ์จากใบตาล ยังมีการใช้เพียงระดับปานกลาง ดังนั้น จึงควรมีการส่งเสริมให้มีการนำเนื้อหาในด้านอื่นที่นอกเหนือจากผลิตภัณฑ์อาหารท้องถิ่น เพราะในท้องถิ่นยังมีภูมิปัญญาด้านอื่นที่สามารถนำมาจัดการเรียนการสอนให้หลากหลายยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการสนองความต้องการ ความสนใจของนักเรียนรายบุคคล และความเหมาะสม สอดคล้องกับเนื้อแต่ละรายวิชาได้มากยิ่งขึ้น

2) สื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนงานอาชีพ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการใช้สื่อของจริงในระดับมาก แต่สื่อประเภทอื่นมีการใช้เพียงระดับปานกลาง ในการเรียนการสอนงานอาชีพในโรงเรียน กรณีที่ไม่ได้พานักเรียนออกไปศึกษาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ครูผู้สอนไม่สามารถนำสื่อของจริงมาให้นักเรียนได้เห็นและฝึกปฏิบัติได้ทั้งหมด ดังนั้นจึงควรมีการส่งเสริมให้มีการผลิตสื่อประเภทอื่นใช้ในการเรียนการสอนงานอาชีพ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อซีดี สื่อวีดี สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อมาใช้ทดแทนภูมิปัญญาท้องถิ่น

3) บทบาทของครูที่มีต่อการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพครูมีบทบาทในการติดต่อประสานงานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การประเมินติดตามนักเรียน และให้คำแนะนำปรึกษาในการเรียน อยู่ในระดับมาก แต่บทบาทของครูในการเตรียมแหล่งความรู้ ในระดับปานกลาง ดังนั้น ครูผู้สอนจึงควรมีบทบาทในการเตรียมแหล่งความรู้ และเป็นแหล่งความรู้ในบางส่วน ให้กับนักเรียนให้มากยิ่งขึ้นเพื่อเป็นการสนับสนุนช่วยเหลือภูมิปัญญาท้องถิ่นในการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ ประสบการณ์ให้กับนักเรียนได้อย่างมีรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4) บทบาทของนักเรียนในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพนั้น นักเรียนมีส่วนร่วมในการติดต่อประสานงานภูมิปัญญาท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการเผชิญประสบการณ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการประเมินการเรียน และมีส่วนร่วมในการสรุปบทเรียนในระดับมาก แต่การมีส่วนร่วมในการสร้างสัมพันธภาพอันดีกับภูมิปัญญาท้องถิ่นยังอยู่เพียงระดับปานกลาง ดังนั้น ครูผู้สอนควรเปิดโอกาส ให้นักเรียนได้ พுகุย สร้างความคุ้นเคยกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ก่อนดำเนินการเรียนการสอน เมื่อนักเรียนมีสัมพันธภาพที่ดีกับภูมิปัญญา

ท้องถิ่นแล้ว ในกิจกรรมการเรียนการสอน การฝึกปฏิบัติ และการถ่ายทอดองค์ความรู้ และประสบการณ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่นักเรียนจะเกิดขึ้นได้ดีและมีประสิทธิภาพ

5) ประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ นั้น ครูสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนงานอาชีพ ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ในการสอน หรือฝึกทักษะงานอาชีพให้กับนักเรียน ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียน ทดแทนครูที่ไม่มี ความชำนาญ และครูมีความมั่นใจมากขึ้นในการสอน อยู่ในระดับมาก แต่ครูนำไปใช้ในการออกแบบ และจัดทำสื่อการเรียนการสอน เพียงในระดับปานกลาง ดังนั้น ควรมีการพัฒนาครูในการนำองค์ความรู้ และประสบการณ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการออกแบบ และจัดทำสื่อการเรียน การสอนประเภทต่าง ๆ เพื่อใช้ในกรณีที่ไม่สามารถพานักเรียน ไปฝึกปฏิบัติกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้

6) ปัญหาและอุปสรรคในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ปัญหาที่พบ คือ ในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นขาดวิธีการในการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้สู่ นักเรียนในระดับมาก ดังนั้น (1) ควรมีการฝึกอบรมพัฒนาทักษะการถ่ายทอดความรู้ให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น (2) ในด้านนักเรียน ขาดความเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับมาก ดังนั้น จึงควรมีการอบรมนักเรียนก่อนการเข้าร่วมศึกษาหาความรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนให้มากขึ้น และ(3) ในด้านโรงเรียนขาดงบประมาณในการสนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพในระดับมากที่สุด ดังนั้น โรงเรียนควรมีการจัดทำแผนโครงการ และงบประมาณรองรับสนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียน การสอนของครูผู้สอน และค่าตอบแทนภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการสร้างแรงกระตุ้นให้ครูผู้สอนอยากใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพมากยิ่งขึ้น

3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูผู้สอน เกี่ยวกับขั้นตอนการเตรียมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนงานอาชีพ ได้ข้อค้นพบว่า ครูมีการผลิตสื่อที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพในระดับปานกลาง ดังนั้น น่าจะได้มีการศึกษาวิจัยโดยสอบถาม หรือวิจัยแบบเจาะลึก เกี่ยวกับสื่อที่ครูผู้สอนใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ประเภทของสื่อ การใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลที่ได้รับจากการใช้สื่อ คุณภาพของสื่อ ฯลฯ

2) ในขั้นการวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ได้ข้อค้นพบว่า มีการสำรวจ และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน

มีค่าเฉลี่ยในระดับสูงสุด คือ $\bar{X} = 3.20$ ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาวิจัยรวบรวมฐานข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ เพื่อให้ครูได้นำไปใช้ในการเรียนการสอน และเป็นการช่วยประหยัดเวลาของครูที่ใช้สอนมาสำรวจและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

3) ในการวิจัยครั้งนี้พบปัญหา และอุปสรรค คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นขาดวิธีการในการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ และมีเวลาในการร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียน อยู่ในระดับมาก ดังนั้น น่าจะได้มีการศึกษาวิจัยโดยการสอบถาม หรือสัมภาษณ์เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือปราชญ์ชาวบ้านเกี่ยวกับการเรียนการสอนงานอาชีพ ครอบคลุมบทบาทของภูมิปัญญาท้องถิ่น การถ่ายทอดเนื้อหาสาระ และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของภูมิปัญญาท้องถิ่น

4) ในการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนของครู น่าจะมีการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป คือ พัฒนาระบบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน โดยใช้งานวิจัยนี้เป็นต้นแบบในการนำไปใช้สอน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ (2539ข) แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
- (2539ค) ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา และ
มัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
- (2542) ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
- (2544) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 พิมพ์ครั้งที่ 2
กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช
- (2545) แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้า และพัสดุภัณฑ์
- กมลลา แสงสีทอง และเทวี โพธิผลละ (2530) “ทรัพยากรในชุมชน” ในเอกสารการสอนชุดวิชาค
หกรรมศาสตร์กับการพัฒนาชุมชน หน่วยที่ 12 นนทบุรี มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมมาธิราช อ้างถึงในวาสนา ทวีกุลทรัพย์ (2550) “แหล่งการเรียนรู้และ
ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ในเอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาหลักสูตรสื่อการเรียนการ
สอนหน่วยที่ 15 นนทบุรี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- กล้า สมตระกูล (2545) “ความสำคัญและคุณค่าของสื่อพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นในงาน
การศึกษานอกระบบ” ในเอกสารการสอนชุดวิชาการเรียนการสอน การฝึกอบรม
และการพัฒนาสื่อการศึกษานอกระบบหน่วยที่ 13 นนทบุรี สาขาวิชา
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- กระทรวงศึกษาธิการ (2551) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระ
เกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ (2542) ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยี
ชาวบ้านจังหวัดสุรินทร์ กรุงเทพมหานคร กรมศิลปากร
- จริยาพร ชัยงาม (2545) “วิเคราะห์การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสอนของครูแกนนำ สังกัด
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ โดยแบบจำลอง ASSURE”
วิทยานิพนธ์ ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

- ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2526) “การใช้สื่อการสอนในวิชาสังคมศึกษา” ในเอกสารการสอนชุด
 วิชาการสอนสังคมศึกษาหน่วยที่ 10 นนทบุรี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช อ้างถึงในวาสนา ทวีกุลทรัพย์ (2550) “แหล่ง
 การเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น” ในเอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาหลักสูตร
 สื่อการเรียนการสอนหน่วยที่ 15 นนทบุรี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- ฉัตรนันทน์ พลอามาตย์ (2545) “ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นกับกระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียน
 ประถมศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอ
 บ้านด่าน สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์” วิทยานิพนธ์ปริญญา
 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา) บัณฑิตวิทยาลัย
 สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์
- ทิพย์เกสร บุญอำไพ (2550) “แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น” ในเอกสารการสอนชุดวิชาการ
 พัฒนาหลักสูตรสื่อการเรียนการสอน หน่วยที่ 15 นนทบุรี สาขาวิชา
 ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- ทัศนยา เขมมณี (2550) “ศาสตร์การสอน” พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ทัศนีย์ ทองไชย (2542) “สภาพและแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการ
 สอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัด
 อุบลราชธานี” วิทยานิพนธ์ปริญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
 ขอนแก่น
- นพรัตน์ ทองแสง (2547) “การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา
 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี”
 วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
- บุญชม ศรีสะอาด (2543) “การวิจัยเบื้องต้น” พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพมหานคร สุวีริยาสาส์น
- เบญจพร อุผา (2547) “การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของศูนย์อินแปงมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียน
 การสอนในสถานศึกษา” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
 มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ประกอบ ใจมั่น (2539) “การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
 ในการเรียนการสอนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง”

- วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาโสตทัศนศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ประเวศ วะสี (2536) “การศึกษาของชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนา
ชนบท” กรุงเทพมหานคร อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป
- ปรีชพร ศรีงาม (2544) “สภาพปัญหา และความต้องการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน
ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์” วิทยานิพนธ์
ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- เป็รื่อง กุญฑ (2531) “สื่อในการสอนสังคมศาสตร์” ในเอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ
เรื่องสื่อกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา วันที่ 10-12 ธันวาคม 2531 ณ อาคาร
วิทยทัศน์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช อ้างถึงในวาสนา ทวีกุลทรัพย์ (2550)
“แหล่งการเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น” ในเอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนา
หลักสูตรสื่อการเรียนการสอน หน่วยที่ 15 นนทบุรี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- รุ่ง แก้วแดง (2545) “ครุภูมิปัญญาไทยกับรัฐธรรมนูญใหม่” กรุงเทพมหานคร ชักเชสมิเดีย
ริศร พงษ์สุวรรณ (2548) “การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ด ในการจัดกิจกรรมการเรียนการ
สอนภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย” วิทยานิพนธ์ ปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- วาสนา ทวีกุลทรัพย์ (2550) “แหล่งการเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น” ในเอกสารการสอนชุด
วิชาการพัฒนาหลักสูตรสื่อการเรียนการสอน หน่วยที่ 15 นนทบุรี
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- ศศิธร ทศเกษร (2547) “การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนของครูแกนนำ ในโรงเรียน
สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี: การวิเคราะห์ตามแบบจำลองของแอชชัวร์”
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาโสตทัศนศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สมหมาย สว่างวัฒนาภิรักษ์ (2546) “การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร
สถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐานจังหวัดนนทบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- สามารถ จันทร์สุรย์ (2536) “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” กรุงเทพมหานคร สถาบันไทยศึกษา
- สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี (2541 ก) “การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนา
คุณภาพการประถมศึกษา” อุบลราชธานี สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
อุบลราชธานี
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) “การจัดการเรียนการสอนโดยใช้
ภูมิปัญญาท้องถิ่น” กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
- (2542) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545) “กระบวนการเรียนจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน
และธรรมชาติ” กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
- สำนักวิชาการ และมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549)
แนวทางการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ชุมชน
สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550) รายงานการวิจัย เรื่อง ภูมิปัญญาไทยกับการส่งเสริม
การเรียนรู้และการสร้างอาชีพ พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ชุมนุม
สหกรณ์แห่งประเทศไทย จำกัด
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) “เอกสารประกอบหลักสูตรแกนกลาง
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551” แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตร
กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด
- อังกูต สมคะเนย์ (2535) “สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้พัฒนาหลักสูตรใน
โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี”
วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อรรณพ ไผ่เอื้อ (2551) “การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรม ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย
เขต 1” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- อุไรวรรณ บุญอรพิภิญโญ (2544) “การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น
ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดลพบุรี” วิทยานิพนธ์
ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

John W. Best and James V. Kahn (1993) Research in education 7th ed. Boston: Allyn and Bacon
Lafferty, Perer and Rowe, Julian (1995) The Hutchison Dictionary of Science 2nd ed. Oxford Great Britain. Helicon

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

1. รองศาสตราจารย์สาธิต วัฒนคุณารักษ์	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเทคโนโลยีการศึกษา
ตำแหน่งรองศาสตราจารย์ ระดับ 9
ประจำสำนักเทคโนโลยีการศึกษา
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
2. รองศาสตราจารย์สุมนทิพย์ บุญสมบัติ	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเทคโนโลยีการศึกษา
ตำแหน่งรองศาสตราจารย์ ระดับ 9
ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
3. อาจารย์วาณี บุญยะไวโรจน์	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเทคโนโลยีการศึกษา
ตำแหน่งนักวิชาการ ชำนาญการ ระดับ 8
ฝ่ายจัดระบบ และวิจัยสื่อการศึกษา
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

แบบสอบถามความคิดเห็น
เรื่อง การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพของครู
ในระดับมัธยมศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ระดับมัธยมศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

2. ให้ผู้ตอบแบบสอบถามความคิดเห็น โดยการทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องแสดงความเห็นที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงที่สุด

3. แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ระดับมาก

3 หมายถึง มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ระดับน้อย

1 หมายถึง มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ

- ชาย หญิง

2. อายุ

- น้อยกว่า 25 ปี 41- 45 ปี
 25 - 30 ปี 46 - 50 ปี
 31- 35 ปี 51 - 55 ปี
 36 - 40 ปี 56 - 60 ปี

3. วุฒิการศึกษา

- อนุปริญญา/ปวส. ปริญญาเอก
 ปริญญาตรี อื่น ๆ.....
 ปริญญาโท

4. ปัจจุบันปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่ง

- ครูผู้ช่วย ครูชำนาญการพิเศษ
 ครู ครูเชี่ยวชาญ
 ครูชำนาญการ ครูเชี่ยวชาญพิเศษ

5. ประสบการณ์ด้านการสอน

- 1-5 ปี 16-20 ปี
 6-10 ปี มากกว่า 20 ปี
 11-15 ปี

6. ระดับช่วงชั้นที่สอน

- ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-ม.3)
 ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-ม.6)
 ช่วงชั้นที่ 3 และ ช่วงชั้นที่ 4 (ม.1-ม.6)

7. ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ในระดับใด

- มากที่สุด น้อย
 มาก น้อยที่สุด
 ปานกลาง

8. ระยะเวลาที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ

- น้อยกว่า 1 ปี 11-15 ปี
 1-5 ปี 16-20 ปี
 6-10 ปี มากกว่า 20 ปี

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ
ระดับมัธยมศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3

รายการสอบถาม	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
2.1 ประเภทการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ ในการเรียนการสอนงานอาชีพ					
1. ด้านเกษตรกรรม					
2. ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม					
3. ด้านการแพทย์แผนไทย					
4. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม					
5. ด้านโภชนาการ/อาหารพื้นเมือง					
2.2 เนื้อหาที่นำมาใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการ เรียนการสอนงานอาชีพ					
1. ผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่					
2. ผลิตภัณฑ์งานปั้น					
3. ผลิตภัณฑ์งานทอผ้า					
4. ผลิตภัณฑ์งานไม้					
5. ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว					
6. ผลิตภัณฑ์จากใบตาล					
7. ผลิตภัณฑ์อาหารท้องถิ่น					
2.3 รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียน การสอนงานอาชีพ					
รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียน การสอนงานอาชีพอยู่ในระดับใด					
1. เชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาถ่ายทอดความรู้ให้ นักเรียน					
2.พานักเรียนไปศึกษาหาความรู้จากภูมิปัญญา ท้องถิ่นในแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น					

รายการสอบถาม	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
2.4 ขั้นการวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ 1. จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ 2. วิเคราะห์หลักสูตร เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น 3. สำรวจ และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน 4. เขียน โครงการ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ 5. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการตามโครงการ					
2.5 ขั้นเตรียมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ 1. เตรียมงบประมาณดำเนินการตามโครงการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ 2. ผลิตสื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ 3. เตรียมสื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ 4. เตรียมเครื่องมือในการประเมินผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ 5. เตรียมยานพาหนะในการพานักเรียนไปใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ 6. ติดต่อประสานงานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น 7. สำรวจสถานที่แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น					

รายการสอบถาม	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
2.6 ขั้นตอนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ โดยการเชิญวิทยากรท้องถิ่นมาร่วมจัดการเรียนการสอนงานอาชีพ					
1. ช้่นนำเข้าสู่บทเรียน					
2. ชั้นประกอบกิจกรรมการเรียน					
3. ชั้นสรุป					
2.7 ขั้นตอนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ โดยการนักเรียนไปศึกษาหาความรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น					
1. ศึกษาแผนกิจกรรมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ					
2. เสนอกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ					
3. บันทึกการเสนอกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ					
4. สรุปผลการเสนอกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ					
2.8 ขั้นตอนประเมินผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนงานอาชีพ					
1. การเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน					
2. การทดสอบ					
3. การตอบแบบสอบถาม					

รายการสอบถาม	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
2.9 สื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนงานอาชีพโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น					
1. สื่อสิ่งพิมพ์					
1) หนังสือเรียน					
2) ใบความรู้					
3) ใบงาน					
4) หนังสือพิมพ์					
5) วารสาร					
6) เอกสารประกอบการบรรยาย					
2. สื่อวีซีดี					
3. สื่อซีดี					
4. สื่อของจริง					
5. สื่ออิเล็กทรอนิกส์					
6. ชุดการเรียนจากภูมิปัญญาท้องถิ่น					
2.10 บทบาทของครูที่มีต่อการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ					
1. เตรียมแหล่งความรู้					
2. เป็นแหล่งความรู้ในบางส่วน					
3. ให้คำแนะนำปรึกษาในการเรียน					
4. ประสานงานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น					
5. ประเมินติดตามนักเรียน					
2.11 บทบาทของนักเรียนในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ					
1. มีส่วนร่วมในการเผชิญประสบการณ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น					
2. มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียน					
3. มีส่วนร่วมในการติดต่อประสานงานภูมิปัญญาท้องถิ่น					

รายการสอบถาม	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
4. มีส่วนร่วมในการสร้างสัมพันธภาพอันดีกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น					
5. มีส่วนร่วมในการสรุปทเรียน					
2.12 คุณลักษณะที่นักเรียนได้รับจากการใช้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น					
1. มีวินัย					
2. ใฝ่เรียนรู้					
3. อยู่อย่างเพียงพอ					
4. มุ่งมั่นในการทำงาน					
5. รักความเป็นไทย					
2.13 ประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ ได้รับประโยชน์จากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอนงานอาชีพระดับใด					
1. ประโยชน์ที่ครูได้รับ					
1. ครูสามารถนำไปใช้ในการออกแบบ วาง แผนการจัดการเรียนการสอนงานอาชีพ					
2. ครูสามารถนำไปใช้ในการออกแบบ จัดทำ สื่อการเรียนการสอน					
3. ครูสามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ในการสอน หรือฝึกทักษะงานอาชีพให้กับนักเรียน					
4. นักเรียนสามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้					
5. ทดแทนครูที่ไม่มีความชำนาญ					
6. ครูมีความมั่นใจมากขึ้นในการสอน					

รายการสอบถาม	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
2. ประโยชน์ที่นักเรียนได้รับ					
1. นักเรียนสามารถใช้เป็นแหล่งฝึกทักษะงานอาชีพ					
2. นักเรียนได้รับประสบการณ์โดยตรง					
3. นักเรียนใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้วยตนเอง					
2.14 ปัญหา และอุปสรรค ในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ					
1. ปัญหาและอุปสรรคด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น					
1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น ขาดวิธีการในการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้สู่ผู้เรียน					
2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีเวลาในการร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนน้อย					
3. ระยะทางในการเดินทางห่างไกล					
2. ปัญหาและอุปสรรคด้านครู					
1. ครูมีภาระกิจมาก ไม่สามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่น / ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนงานอาชีพ					
2. ครูขาดความเข้าใจในการนำความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนงานอาชีพ					
3. ครูมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น					

รายการสอบถาม	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
3. ปัญหาและอุปสรรคด้านนักเรียน					
1. นักเรียนเดินทางลำบาก					
2. นักเรียนขาดความเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่น					
4. ปัญหาและอุปสรรคด้านโรงเรียน					
1. โรงเรียนขาดวัสดุ อุปกรณ์ ในการสนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ					
2. โรงเรียนขาดงบประมาณในการสนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ก
ตารางวิเคราะห์ข้อมูล

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับผู้ตอบแบบสอบถาม

(N = 315)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	132	41.30
หญิง	188	58.80
อายุ		
น้อยกว่า 25 ปี	26	8.10
25 - 30 ปี	58	18.10
31 - 35 ปี	104	32.50
36 - 40 ปี	50	15.60
41 - 50 ปี	46	14.40
51 - 55 ปี	16	5.00
56 - 60 ปี	20	6.30
วุฒิการศึกษาสูงสุด		
อนุปริญญา/ปวส.	13	4.10
ปริญญาตรี	267	83.40
ปริญญาโท	31	9.70
ปริญญาเอก	-	-
อื่น ๆ	9	2.80
ตำแหน่ง		
พนักงานราชการ	74	23.10
ครูผู้ช่วย	63	19.70
ครู	82	25.60
ครูชำนาญการ	68	21.30
ครูชำนาญการพิเศษ	31	9.70
ครูเชี่ยวชาญ	2	0.60
ครูเชี่ยวชาญพิเศษ	-	-
ประสบการณ์ด้านการสอน		
1-5 ปี	77	24.10
6-10 ปี	115	35.90
11-15 ปี	64	20.00
16-20 ปี	34	10.60
มากกว่า 20 ปี	30	9.40

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับผู้ตอบแบบสอบถาม (N = 315) (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ระดับช่วงชั้นที่สอน		
ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1 - ม.3)	69	21.60
ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4 - ม.6)	27	8.40
ช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 (ม.1 - ม. 6)	224	70.00
ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น		
มากที่สุด	14	4.40
มาก	49	15.30
ปานกลาง	217	67.80
น้อย	29	9.10
น้อยที่สุด	11	3.40
ระยะเวลาที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน		
น้อยกว่า 1 ปี	105	32.80
1-5 ปี	96	30.00
6-10 ปี	96	30.00
11-15 ปี	14	4.40
16-20 ปี	9	2.80
มากกว่า 20 ปี	-	-
รวม	315	100

ตารางที่ 4.2 ประเภทการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนงานอาชีพ (N = 315)

ประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่น	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความหมาย
- ด้านเกษตรกรรม	3.26	0.618	ปานกลาง
- ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม	3.37	0.805	ปานกลาง
- ด้านการแพทย์แผนไทย	3.01	0.848	ปานกลาง
- ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.33	0.471	ปานกลาง
- ด้านโภชนาการ/อาหารพื้นเมือง	3.45	0.499	ปานกลาง

ตารางที่ 4.3 เนื้อหาที่นำมาใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ (N = 315)

เนื้อหา	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความหมาย
- ผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่	3.39	0.682	ปานกลาง
- ผลิตภัณฑ์งานปั้น	3.11	0.403	ปานกลาง
- ผลิตภัณฑ์งานทอผ้า	3.14	0.351	ปานกลาง
- ผลิตภัณฑ์งานไม้	3.25	0.435	ปานกลาง
- ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว	3.30	0.708	ปานกลาง
- ผลิตภัณฑ์จากใบตาล	3.25	0.435	ปานกลาง
- ผลิตภัณฑ์อาหารท้องถิ่น	3.60	0.917	มาก

ตารางที่ 4.4 รูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ (N = 315)

รูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่น	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความหมาย
- เชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียน	3.53	1.07	มาก
- พานักเรียนไปศึกษาหาความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นใน แหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น	3.90	0.615	มาก

ตารางที่ 4.5 ชั้นการวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ (N = 315)

การวางแผนการใช้	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความหมาย
- จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นใน การเรียนการสอนงานอาชีพ	2.71	0.517	ปานกลาง
- การวิเคราะห์หลักสูตร เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	2.84	0.573	ปานกลาง
- สำรวจ และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นใน การเรียนการสอน	3.20	0.476	ปานกลาง
- เขียน โครงการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน งานอาชีพ	2.98	0.657	ปานกลาง
- แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการตาม โครงการ	3.09	0.557	ปานกลาง

ตารางที่ 4.6 ชั้นการเตรียมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ (N = 315)

ชั้นการเตรียมการ	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความหมาย
- เตรียมงบประมาณดำเนินการตาม โครงการการใช้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ	3.17	0.770	ปานกลาง
- การผลิตสื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงาน อาชีพ	3.40	0.490	ปานกลาง
- เตรียมสื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ	3.33	0.471	ปานกลาง
- เตรียมเครื่องมือในการประเมินผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอนงานอาชีพ	2.91	0.370	ปานกลาง
- เตรียมยานพาหนะในการพานักเรียนไปใช้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ	3.25	0.435	ปานกลาง
- ติดต่อประสานงานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.17	0.380	ปานกลาง
- สำรวจสถานที่แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.20	0.476	ปานกลาง

ตารางที่ 4.7 ขั้นตอนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ โดยการเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมจัดการเรียนการสอน (N = 315)

ขั้นตอนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน(S.D.)	แปล ความหมาย
- ชี้นำเข้าสู่บทเรียน	2.96	0.390	ปานกลาง
- ชั้นประกอบกิจกรรมการเรียน	3.14	0.351	ปานกลาง
- ชั้นสรุป	2.96	0.390	ปานกลาง

ตารางที่ 4.8 ขั้นตอนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ โดยการพานักเรียนไปศึกษาหาความรู้จากวิทยากรท้องถิ่นหรือแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น (N = 315)

ขั้นตอนการใช้	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความหมาย
- ศึกษาแผนกิจกรรมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ	3.71	0.453	มาก
- เฝ้าดูกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ	3.60	0.489	มาก
- บันทึกการเฝ้าดูกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ	3.79	0.407	มาก
- สรุปผลการเฝ้าดูกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ	3.50	0.500	มาก

ตารางที่ 4.9 ขั้นตอนการประเมินผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนงานอาชีพ (N = 315)

การประเมินผล	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน(S.D.)	แปล ความหมาย
- การเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน	3.29	0.454	ปานกลาง
- การทดสอบ	3.29	0.454	ปานกลาง
- การตอบแบบสอบถาม	3.29	0.454	ปานกลาง

ตารางที่ 4.10 สื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนงานอาชีพ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (N = 315)

สื่อ	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความหมาย
1. สื่อสิ่งพิมพ์			
- หนังสือเรียน	2.91	0.370	ปานกลาง
- ใบความรู้	3.06	0.533	ปานกลาง
- ใบงาน	3.06	0.533	ปานกลาง
- หนังสือพิมพ์	2.85	0.498	ปานกลาง
- วารสาร	2.85	0.498	ปานกลาง
- เอกสารประกอบการบรรยาย	3.20	0.995	ปานกลาง
2. สื่อวีดิทัศน์	2.96	0.617	ปานกลาง
3. สื่อซีดี	3.03	0.506	ปานกลาง
4. สื่อของจริง	3.51	0.690	มาก
5. สื่อบุคคล	3.25	0.438	ปานกลาง
6. สื่ออิเล็กทรอนิกส์	3.25	0.802	ปานกลาง
7. ชุดการเรียนจากภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.14	0.592	ปานกลาง

ตารางที่ 4.11 บทบาทของครูที่มีต่อการใช้ภูมิปัญญาในการเรียนการสอนงานอาชีพ (N = 315)

บทบาทของครู	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน(S.D.)	แปล ความหมาย
- เตรียมแหล่งความรู้	3.47	0.559	ปานกลาง
- เป็นแหล่งความรู้ในบางส่วน	3.41	0.493	ปานกลาง
- ให้คำแนะนำปรึกษาในการเรียน	3.58	0.729	มาก
- ประสานงานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.70	0.705	มาก
- ประเมินติดตามนักเรียน	3.62	0.546	มาก

ตารางที่ 4.12 บทบาทของนักเรียนในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ (N = 315)

บทบาทของนักเรียน	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน	แปล
		มาตรฐาน(S.D.)	ความหมาย
- มีส่วนร่วมในการเผชิญประสบการณ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.74	0.692	มาก
- มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียน	3.74	0.692	มาก
- มีส่วนร่วมในการติดต่อประสานงานภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.79	0.671	มาก
- มีส่วนร่วมในการสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.43	0.731	ปานกลาง
- มีส่วนร่วมในการสรุปบทเรียน	3.51	0.734	มาก

ตารางที่ 4.13 คุณลักษณะของนักเรียนที่ได้รับจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ (N = 315)

คุณลักษณะ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน	แปล
	(\bar{X})	มาตรฐาน(S.D.)	ความหมาย
- มีวินัย	3.59	0.551	มาก
- ใฝ่เรียนรู้	3.70	0.520	มาก
- อยู่อย่างเพียงพอ	3.59	0.551	มาก
- มุ่งมั่นในการทำงาน	3.59	0.551	มาก
- รักความเป็นไทย	3.59	0.551	มาก

ตารางที่ 4.14 ประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ (N = 315)

ประโยชน์ที่ได้รับ	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความหมาย
ประโยชน์ที่ครูได้รับ			
- ครูสามารถนำไปใช้ในการออกแบบ วางแผนการจัดการเรียนการสอนงานอาชีพ	3.50	0.690	มาก
- ครูสามารถนำไปใช้ในการออกแบบ จัดทำสื่อการเรียนการสอน	3.39	0.490	ปานกลาง
- ครูสามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ในการสอน หรือฝึกทักษะงานอาชีพให้กับนักเรียน	3.85	0.640	มาก
- สามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียน	3.64	0.541	มาก
- ทดแทนครูที่ไม่มีความชำนาญ	3.60	0.681	มาก
- ครูมีความมั่นใจมากขึ้นในการสอน	3.72	0.652	มาก
ประโยชน์ที่นักเรียนได้รับ			
- นักเรียนสามารถใช้เป็นแหล่งฝึกทักษะงานอาชีพ	3.54	0.558	มาก
- นักเรียนได้รับประสบการณ์โดยตรง	3.65	0.717	มาก
- นักเรียนใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้วยตนเอง	3.65	0.717	มาก

ตารางที่ 4.15 ปัญหาและอุปสรรคในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ (N = 315)

ปัญหา และอุปสรรค	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน(S.D.)	แปล ความหมาย
ภูมิปัญญาท้องถิ่น			
- ภูมิปัญญาท้องถิ่น ขาดวิธีการในการถ่ายทอด เนื้อหาความรู้สู่นักเรียน	3.79	0.624	มาก
- ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีเวลาในการร่วมกิจกรรมการ เรียนการสอนน้อย	3.59	0.728	มาก
- ระยะเวลาในการเดินทางห่างไกล	3.25	0.644	ปานกลาง
ครู			
- ครูมีภาระกิจมาก ไม่สามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่น / ความรู้จาก ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน งานอาชีพ	3.36	0.481	ปานกลาง
- ครูขาดความเข้าใจในการนำความรู้จากภูมิปัญญา ท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนงานอาชีพ	3.39	0.549	ปานกลาง
- ครูมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.37	0.651	ปานกลาง
นักเรียน			
- นักเรียนเดินทางลำบาก	3.47	0.499	ปานกลาง
- นักเรียนขาดความเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.50	0.500	มาก
โรงเรียน			
- โรงเรียนขาดวัสดุ อุปกรณ์ ในการสนับสนุนการใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ	4.10	0.566	มาก
- โรงเรียนขาดงบประมาณในการสนับสนุนการใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนงานอาชีพ	4.60	0.682	มากที่สุด

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายจรัส เสียงเพราะ
วัน เดือน ปี	วันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2518
สถานที่เกิด	อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
ประวัติการศึกษา	ครุศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 2) วิชาเอก อุดสาหกรรมศิลป์ สถาบันราชภัฏเทพสตรี จังหวัดลพบุรี
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนตาเบาวิทยา ตำบลตาเบา อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
ตำแหน่ง	ครู